

DEMOKRATISTATISTIK

RAPPORT 21

SCB

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Henrik Oscarsson

Flytande väljare

Flytande väljare

Floating voters

Statistics Sweden
2016

Tidigare publicering <i>Previous publication</i>	Rapport 1: Ja och nej till euron. Folkomröstningen om euron 2003. Staffan Sollander & Richard Öhrvall, 2004 Rapport 2: Väljartrender. Sören Holmberg & Henrik Oscarsson, 2004 Rapport 3: SCB:s demokratistatistik, 2005 Rapport 4: Nej till euron. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2005 Rapport 5: Demokratistatistik 2006 Rapport 6: Europaparlamentsvalen. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2007 Rapport 7: Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007, 2008 Rapport 8: Demokratistatistik 2008 Rapport 9: Därför vann Alliansen. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2006 Rapport 10: Svenska Europaval. Henrik Oscarsson & Sören Holmberg, 2010 Rapport 11: Valdeltagande vid omvalen 2011 Rapport 12: Förtroendevalda i kommuner och landsting 2011 Rapport 13: Svenskt valdeltagande under hundra år Rapport 14: Ung i demokratin Rapport 15: Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige Rapport 16: Allt mer lätttröliga väljare Rapport 17: Demokratistatistik – inför supervalåret 2014 Rapport 18: Valdeltagandet bland personer med funktionsnedsättning Rapport 19: Vilka valde att välja? – Deltagandet i valen 2014 Rapport 20: Supervalåret 2014
---	--

Producent <i>Producer</i>	SCB, enheten för demokratistatistik Statistics Sweden, Unit of Democracy Statistics Box 24300, SE-104 51 Stockholm +46 8 506 940 00 valstatistik@scb.se
------------------------------	---

Förfrågningar <i>Enquiries</i>	Jonas Olofsson +46 8 506 947 18 jonas.olofsson@scb.se
-----------------------------------	--

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Om du citerar, var god uppge källan på följande sätt:
Källa: SCB, Demokratistatistik rapport 21, *Flytande väljare*.

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.
When quoting, please state the source as follows:
Source: Statistics Sweden, Democracy Statistics Report no 21, *Floating voters*.

Omslag/Cover: Ateljén, SCB. Foto/Photo: iStockPhoto

ISSN 1654-5656 (Online)
ISSN 1652-6945 (Print)
ISBN 978-91-618-1635-4 (Print)
URN:NBN:SE:SCB-2016-ME09BR1601_pdf

Printed in Sweden
SCB-Tryck, Örebro 2016.02

Förord

Denna rapport är den tjugoförsta som ges ut av Statistiska centralbyrån (SCB) i serien Demokratistatistik. Den baseras på de intervju- och enkätundersökningar som SCB, i samarbete med Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, genomförde i samband med 2014 års riksdags- och Europaparlamentsval.

Rapporten har utarbetats av Henrik Oscarsson verksam vid valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Åsikter och uppfattningar som förs fram i rapporten är författarens egna och överensstämmer inte nödvändigtvis med SCB:s.

Statistiska centralbyrån i januari 2016

Inger Eklund

John Kling

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	5
Teckenförklaringar och förkortningar	5
Flytande väljare	7
Nya perspektiv på växande väljarrörlighet.....	9
Värdet av partianhängarskap har devalverats	10
Goda grannar i partisystemet	11
Vart gick 2010 års väljare?	13
Varifrån kom 2014 års väljare?	14
Partibyten inom och mellan blocken	16
Partiernas balansräkning: Nettovinster och nettoförluster 2010-2014	18
Vilka väljare byter när och till vad?	21
Trevalsrörlighet	26
Huvuddelen av alla partibyten äger rum tidigt	28
Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna	30
Väljarflykten från Moderaterna.....	36
Varför bytte väljarna parti?	43
Flytande väljare.....	47
Fakta om statistiken	49
Referenser	51
In English	53
Summary.....	53
List of tables	54
List of graphs	54
List of terms	55

Tabeller

Tabell 1 Andel partibytare bland personer med olika grad av partianhängarskap, svenska riksdagsval 1973-2014 (procent)	10
Tabell 2 Vart tog 2010 års väljare vägen 2014? Andel röstande på partier i riksdagsvalet 2014 efter röstning i riksdagsvalet 2010 (procent)	14
Tabell 3 Varifrån kom 2014 års väljare? Andel röstande på partier i 2010 års riksdagsval efter röstning i riksdagsvalet 2014 (procent)	15
Tabell 4 Partiernas nettovinster och nettoförluster av väljare mellan 2010 och 2014 års riksdagsval (tusentals väljare)	19
Tabell 5 Vilka väljare byter när och till vad? Andel stabila, inomblocksbytare, mellanblocksbytare och bytare till/från övriga partier bland väljare som bestämmer partivalet tidigt, under valrörelsen eller sista veckan bland samtliga 2006, 2010 och 2014 samt i olika grupper av väljare 2014 (procent).	23
Tabell 6 Analys av förekomsten av olika kombinationer av partival vid tidpunkt 1, röstningsintention inför val vid tidpunkt 2 och slutligt partival vid tidpunkt t2. Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare vid svenska riksdagsval 1976-2014 (procent).....	29
Tabell 7 Partiernas röststöd 2014 och framgångar respektive tillbakagångar 2010-2014 i olika väljargrupper (procent och procentenheters förändring).....	39

Diagram

Figur 1.a Andel väljare som uppfattar sig som övertygade partianhängare samt Alford's klassröstningsindex 1956-2014 (procent, AI).....	8
Figur 1.b Andel partibytare mellan valen, andel partibytare under valrörelserna, andel som bestämmer partivalet under valrörelsen samt andel röstdelare 1960-2014 (procent).....	8
Figur 2 Väljarnas perceptioner av partiernas positioner längs vänster-högerdimensionen 1979-2014 (medeltal).....	12
Figur 3 Partibytan inom- och mellan blocken samt till/från övriga partier 1956-2014 (procent).....	17
Figur 4 Trevalsrörlighet i svenska riksdagsval. Andel som röstar på samma/olika partier i tre på varandra följande riksdagsval 1976-2014 (procent).....	27
Figur 5 Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna 1968-2014. En jämförelse av väljarnas röstningsintention från före valet och uppgivet partival efter valet (procentenheters förändring).	31
Figur 6 Opinionsutvecklingen för Moderaterna och Sverigedemokraterna under mandatperioden 2010-2014 enligt opinionsmätningar från SCB, Novus, Ipsos, Sifo och Demoskop (procent).	37
Figur 7 Sannolikheten att tillhöra olika grupper av partibytare mellan 2010-2014 års val efter åsikt i fyra olika sakfrågor (proportioner).	45

Sammanfattning

Väljarna i Sverige blir allt rörligare. Den ökade benägenheten att oftare byta parti mellan valen och under valrörelserna, oftare fatta sena röstningsbeslutet nära inpå valen och i allt större utsträckning sprida röster på fler partier tillhör en av de mest väldokumenterade demokratitrenderna inom svensk samhällsvetenskaplig forskning. Den välkända berättelsen om en allt rörligare väljarkår ger bränsle till allsköns spekulationer om väljarrörlighetens omfattning och natur.

Men tjugohundratalets flytande väljare befinner sig långt från den villrådiga, osäkra, obestämda, nyckfulla och oinformerade väljare som formade en traditionell bild av partibytarna. Dagens rörliga väljare byter parti för att sända viktiga signaler till det representativa demokratiska systemet. Därför är det viktigt att kartlägga väljarrörligheten på djupet: När, vem, hur och varför byter väljare parti? Studier av väljarrörlighet är en nyckel till att bättre förstå politisk förändring i Sverige.

I den här rapporten presenteras fördjupade analyser av väljarrörlighet. Resultaten vilar på de valundersökningar som genomförts i samarbete mellan SCB och Valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg sedan 1950-talet. Vi visar att väljarrörligheten är starkt begränsad i omfattning, karaktär, tid och rum på ett sätt som gör den mer förutsebar och begriplig än vad ibland framställs. Väljarna rör sig i huvudsak mellan ideologiskt närstående grannpartier i den politiska rymden, en stor del av väljarrörligheten på individnivå tar ut varandra på den aggregerade nivån och det mesta av rörligheten är förlagd till mellanvalsperioder och inte till intensiva valrörelser.

Teckenförklaringar och förkortningar

Partinamn

M	Moderata samlingspartiet
C	Centerpartiet
FP	Folkpartiet liberalerna
KD	Kristdemokraterna
MP	Miljöpartiet de Gröna
S	Socialdemokraterna
V	Vänsterpartiet
SD	Sverigedemokraterna
PP	Piratpartiet
FI	Feministiskt initiativ
övr	Övriga partier

Flytande väljare

Svenska väljare blir allt mer benägna att byta parti mellan valen.¹ I själva verket är den stadigt växande väljarrörligheten den mest genomgripande och tydliga förändring av väljarbeteendet som ägt rum under de senaste sex decennierna. Vår långa serie av svenska valundersökningar visar på en dramatisk utveckling. Valforskningens kanske allra mest välkända tidsserie visar att mellan 1960 och 2014 växte andelen partibytare från 11 till **35 procent (korrigerad 2016-02-04)** (se figur 1b). Under ungefär samma tidsperiod ökade andelen som byter parti under valrörelserna från 7 till 17 procent och andelen röstdelare ökade från 6 till 30 procent. Väljarna är mer lättflyktiga idag än för fem decennier sedan och blir allt mer benägna att sprida sina röster på fler partier. Komplexiteten i valhandlingen ökar när partierna blir fler. En allt större grupp beslutar sig senare för hur de ska rösta. Valet av parti villkoras i högre utsträckning av kontextuella faktorer.

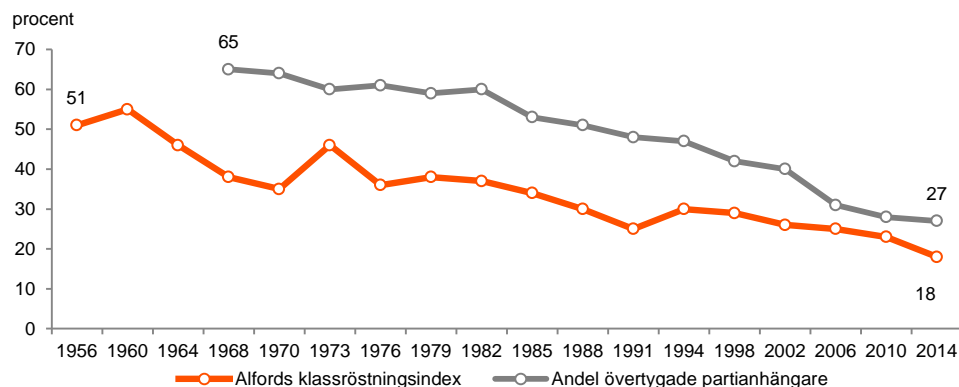
Orsakerna till den ökade rörligheten är flera. Makrosociologiska samhällsförändringar såsom modernisering, individualisering och kognitiv mobilisering har inneburit att en god del av väljarna står mer självständiga i förhållande till partier – och även andra kollektiv – än vad de har gjort tidigare (Särilvik & Crewe 1983; Rose & McAllister 1986; Dalton 2013). Sverige är inget undantag. Här har utvecklingstrenderna snarare varit särskilt lätta att spåra, kanske för att moderniseringstakten varit särskilt hög och att det finns en långt gången individualisering. Valundersökningarna visar att klassröstningen – väljarnas benägenhet att låta klass och yrkesposition väga tungt i sina röstningsbeslut – har minskat dramatiskt sedan 1950-talet (se figur 1a). Och på samma gång har känslor av anhängarskap till specifika partier försvagats bland väljarna (Bengtsson et al. 2013). I samband med 2014 års val bekände endast 27 procent av väljarna ett anhängarskap till ett specifikt politiskt parti. Motsvarande andel vid 1968 års val var 65 procent.

Ett förändrat väljarbeteende har skapat nya förutsättningar för partikonkurrens och för utvecklingen av konfliktstrukturen i partisystemet. De svagt partiidentifierade, ombytliga, självständiga och individualiserade väljarna sätter en tydlig prägel på svenskt politiskt liv. Därför är det viktigt att genomföra systematiska studier av de rörliga väljarna.

¹ Författaren vill rikta ett varmt tack till Dennis Andersson och Per Hedberg för att med stor noggrannhet och skicklighet genomfört databearbetning, analys, tabell- och figurmakeri samt assisterat vid korrekturläsning. Utan er benägna assistans och ert bidrag till ett fungerande agarbete hade denna rapport inte kunnat skrivas.

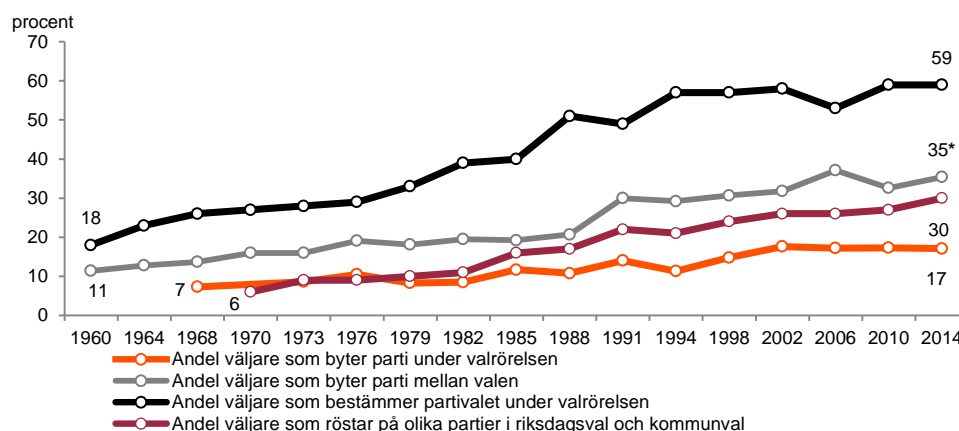
Figur 1.a
Andel väljare som uppfattar sig som övertygade partianhängare samt Alford's klassröstningsindex 1956-2014 (procent, AI).

Figure 1.a. Proportion of party attached voters and Alford's index of class voting 1956-2014 (Percent, Alford's index).

Figur 1.b
Andel partitytare mellan valen, andel partitytare under valrörelserna, andel som bestämmer partivalet under valrörelsen samt andel röstdelare 1960-2014 (procent).

Figure 1.b. Proportions of party switchers between elections, party switchers during election campaigns, late deciders, and split ticket voters at Swedish general elections 1960-2014 (Per cent).

*skattningen korrigerades 2016-02-04.

Kommentar: Data är oviktade, vilket innebär att klassröstningen överskattas eftersom andelen socialdemokrater tenderar att överskattas något i Valundersökningarna. Sociologen Robert Alford's klassröstningsindex (1962) är det i särklass flitigast använda måttet på klassröstning i jämförelser över tid och mellan länder (se t ex Nieuwebeerta 1995). Indexet (AI) representerar procentdifferensen mellan andelen röstande på socialistiska partier i arbetarklassen och motsvarande andel i medelklassen. Som socialistiska partier räknas vänsterpartiet och socialdemokraterna. I analysen för partityte under valrörelsen ingår de personer som i förvalsintervjuer uppgett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de faktiskt röstade. Svarspersoner som inte velat uppge en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Frågan om tidpunkt för röstningsbeslut lyder: "När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i årets val? Var det under sista veckan före valet, tidigare under sommaren eller hösten eller visste du sedan länge hur du skulle rösta?". Andelen väljare som bestämt sig under valrörelsen är summan av andelen som svarat de två första svarsalternativen. För partityte mellan valen utgörs procentbasen av antalet intervjupersoner som röstade på något parti i båda valen. Resultaten för valen 1960, 1964 och 1973 bygger helt på intervjupersonernas minnesuppgifter om hur de röstade i det tidigare valet. För övriga val bygger resultaten till hälften på minnesuppgifter och till hälften på uppgifter från panelstudier. Sedan 1973 är valundersökningarna utformade som rullande tvåstegspaneler där hälften av alla intervjuade vid ett val återintervjuas i det efterföljande riksdagsvalet. Uppgifter om partival har vid varje tillfälle kontrollerats för respondenternas valdeltagande enligt offentliga röstlängder.

Källa: Valundersökningarna 1956-2014

Nya perspektiv på växande väljarrörlighet

Berättelsen om en allt rörligare väljarkår skulle kunna sluta här. Men det finns en betydligt längre och mer detaljrik historia att berätta om hur, vid vilka tidpunkter och varför svenska väljare byter parti. I den här rapporten djupdyker vi i ett stort antal analyser av väljarrörlighet varav flertalet sträcker sig långt tillbaka i tiden medan andra är mycket närsynta studier av specifika väljarflöden. Detaljerade studier av väljarrörlighet är viktiga eftersom de möjliggör en mer nyanserad och fullständig bild av rörliga väljare. En mer nyanserad och balanserad kunskap om förutsättningarna för partiernas konkurrens om väljare ger oss bättre möjligheter att förklara och förstå politisk förändring i Sverige.

De svenska valundersökningarna är ett av de bästa tänkbara datamaterialen i världen för att beskriva och förklara rörliga väljares beteende. Datainsamlingarna är optimerade för att följa väljarnas rörelser mellan partierna. Med hjälp av de mellanvalspaneler som hör till valundersökningarna – där samma personer återintervjuas vid nästföljande val – erhåller vi de mest tillförlitliga uppgifterna som finns att tillgå om hur partier byter väljare med varandra mellan valen. Och med hjälp av valundersökningarnas kampanjpaneler kan vi ge svar på hur stora väljargrupper som byter parti till följd av händelser under de intensiva valrörelserna.

Begreppet flytande väljare (*floating voter*) är som det mesta annat inom ämnesområdet hämtat från amerikansk väljarforskning. Benämningen används oftast för den grupp väljare som under en valkampanj ännu inte bestämt sig hur de ska rösta. Begreppet har haft en negativ värdeladdning ända sedan det myntades redan i de första klassiska studierna av väljarbeteende. Lazarsfeldt, Berelson och Gaudet (1948) drog slutsatsen att de flytande obestämnda väljarna också var de mest ointresserade, oinformerade och oengagerade (Berelson, Lazarsfeldt & McPhee 1954). De normativa implikationerna av resultaten var nedslående: de väljare som tillhör de mest påverkbara väljarna – och som potentiellt faller det slutliga avgörandet vem som vinner valet – var samtidigt de minst informerade. Denna negativa syn på *sista minuten*-bytarna kom snart dock att ifrågasättas när ett mer rationalistiskt perspektiv på väljarbeteende introducerades av bland andra V O Key under 1960-talet (Key 1966). De flytande väljarna som lät sig påverkas under valkampanjerna ägnade sig åt åsiktsröstning och uppvisade ungefär samma rationalitet som de väljare som bestämt tidigt hur de skulle rösta.

Begreppet flytande väljare kom sedan, i senare studier, såsmåningom att utvidgas till att beteckna även väljare som byter parti *mellan två val* (Boyd 1986). I takt med ökad väljarrörlighet har sammansättningen av de rörliga väljarna av naturliga skäl kommit att bli mer lik övriga väljares. En mer modern flytande väljare tillhör i allmänhet yngre och mer välutbildade väljargrupper. De har lägre förtroende för sitt favoritparti och en mer skeptisk hållning till politiska aktörer än vad stabila och partiidentifierade väljare har, och har därmed en högre beredskap att straffa sitt favoritparti när det inte lever upp till förväntningar på vissa resultat eller när man är missnöjd men partiets politik (Zelle 1995; Dassonneville, Blais & Dejaeghere 2015).

I den här rapporten genomförs en fördjupad analys av de väljare som i samhällsdebatt och forskning brukar betecknas som flytande, osäkra, rörliga eller otrogna. Genom detaljerade analyser av *vilka väljare som byter när och till vad och varför* kan vi ge perspektiv på den allt större del av väljarkåren som beskrivs som de rörliga väljarna. Analyserna är ett slags sammanfattning av de strategier för att studera väljarrörlighet som har utvecklats inom Valforskningsprogrammet sentida pub-

likationer (se t ex Holmberg & Oscarsson 2004; Oscarsson & Holmberg 2008; Oscarsson 2013; Oscarsson & Holmberg 2013).

Värdet av partianhängarskap har devalverats

Övertygade partianhängare som i val efter val stödjer sitt parti genom att rösta på det är något av en dröm för alla partier. Det skapar stabilitet och förutsebarhet som möjliggör att fokusera på uppgiften att vinna *nya* väljare från andra partier. Men partianhängarnas skara blir allt mindre. När de känslomässiga psykologiska banden mellan väljare och partier – graden av *partiidentifikation* (Campbell et al. 1960; Wängnerud 1993; Miller & Shanks 1996) – försvagas blir det lättare att byta parti. Väljarrörligheten ökar. Partierna blir mer konkurrensutsatta. På väljararenan går inte längre räkna med att väljare som stött ett parti i ett val per automatik kommer att göra det igen i nästa. För partiernas del är drömmen om trogna partiväljare över.

Valundersökningarna visar att det även bland de starkt övertygade partianhängarna finns en ökad tendens att byta parti (se tabell 1). Inte nog med att de övertygade blir färre, de är inte längre lika pålitliga som valboskap utan har en större tendens att överge sitt parti. Bland de starkt övertygade anhängarna har andelen partibytare ökat från sex procent 1976 till 19 procent 2014. Var femte väljare som vid 2010 års val betraktade sig som starkt övertygad anhängare av ett parti valde alltså att ändå rösta på ett annat parti fyra år senare.

Tabell 1

Andel partibytare bland personer med olika grad av partianhängarskap, svenska riksdagsval 1973-2014 (procent)

Table 1. Proportion of party switchers among voters with varying party attachment, Swedish general elections 1973-2014 (Per cent).

Grad av partiidentifikation vid första mätillfället	73-76	76-79	79-82	82-85	85-88	88-91	91-94	94-98	98-02	02-06	06-10	10-14
Starkt övertygad partianhängare	6	8	9	8	10	11	14	15	15	13	17	19
Svagt övertygad partianhängare	31	20	17	21	22	28	23	27	28	31	31	30
Enbart partipreferens	33	30	34	35	28	41	44	43	45	54	40	39
Ingen partipreferens	43	28	31	41	40	51	55	48	53	69	51	49

Kommentar: Antalet svarande för panelerna 2006-2010 och 2010-2014 är 754 respektive 636 personer. Resultaten från tidigare undersökningar bygger på mellan 1 000-1 500 svarspersoner och finns analyserade i Oscarsson & Holmberg (2004). Grad av partianhängarskap är en variabel som konstruerats utifrån svaren på en rad frågor om bästa parti och huruvida respondenter betraktar sig som anhängare. Personer som på en första fråga om partianhängarskap svarar att de betraktar sig som anhängare får därefter två följdfrågor; en om vilket parti de tycker bäst om och en om de betraktar sig som starkt övertygad anhängare eller svagt övertygad anhängare. Personer som på den första frågan svarar att de inte betraktar sig som anhängare till något parti eller är tveksamma, får bara en följdfråga om det är något parti de tycker sig stå närmare än andra partier. Tidsserien över andelen övertygade partianhängare finns redovisad i denna rapport i figur 1b.

Källa: Valundersökningarna 1973-2014

Partianhängarnas ökade rörlighet kan tolkas som att det inte längre betyder lika mycket att bekänna sig som anhängare av ett parti. Känslorna av anhängarskap har devalverats så att de inte längre får samma förutsebara konsekvens, nämligen att väljaren fortsätter att rösta på partiet i nästföljande val. Även de starkt övertygade villkorar sin röst i större utsträckning än tidigare.

Men det finns en annan, alternativ, tolkning och det har att göra med en annan väldokumenterad tendens i väljarkåren, nämligen att väljare röstar strategiskt på ett annat parti än det som de tycker bäst om. Strategisk röstning – som ibland också benämns taktikröstning – blir vanligare bland väljarna. Andelen som röstar på ett

annat parti än sin förstapreferens har ökat i ungefär samma takt som den allmänna väljarrörligheten, från 6 procent 1968 till 20 procent i 2014 års val. Var femte väljare – varav många är välinformerade och övertygade partianhängare – väljer att rösta på ett annat parti än det mest omtyckta.

Det kan finnas skäl att stödja partier som befinner sig nära fyraprocentspärren eller rösta strategiskt för att maximera möjligheterna att en viss regeringskoalition kan formas efter ett val (Fredén & Oscarsson 2015). Ökad taktisering till följd av att väljare tar stor hänsyn till den strategiska kontexten – såsom partiets läge i opinionsmätningarna och partiets koalitions signaler – skulle i så fall innebära att många varma anhängare till partier ändå väljer att avvika från sin normala röst.²

Inte undra på att dagens partier ängsligt blickar ut över väljararenan. Konkurrensen om väljare är helt enkelt mördande. Att det finns alltför många konkurrenter och att väljarna tycks bli allt mer lättfotade är en sak. Det blir också allt trängre på den politiska spelplanen. Med krympande ideologiska avstånd till grannpartier blir partiernas historiskt mest framgångsrika konkurrensvapen – partiideologi och känslor av anhängarskap – försvagade. Gamla meriter och historiska landvinningar väger lätt inför framtida väljarjakt.

Goda grannar i partisystemet

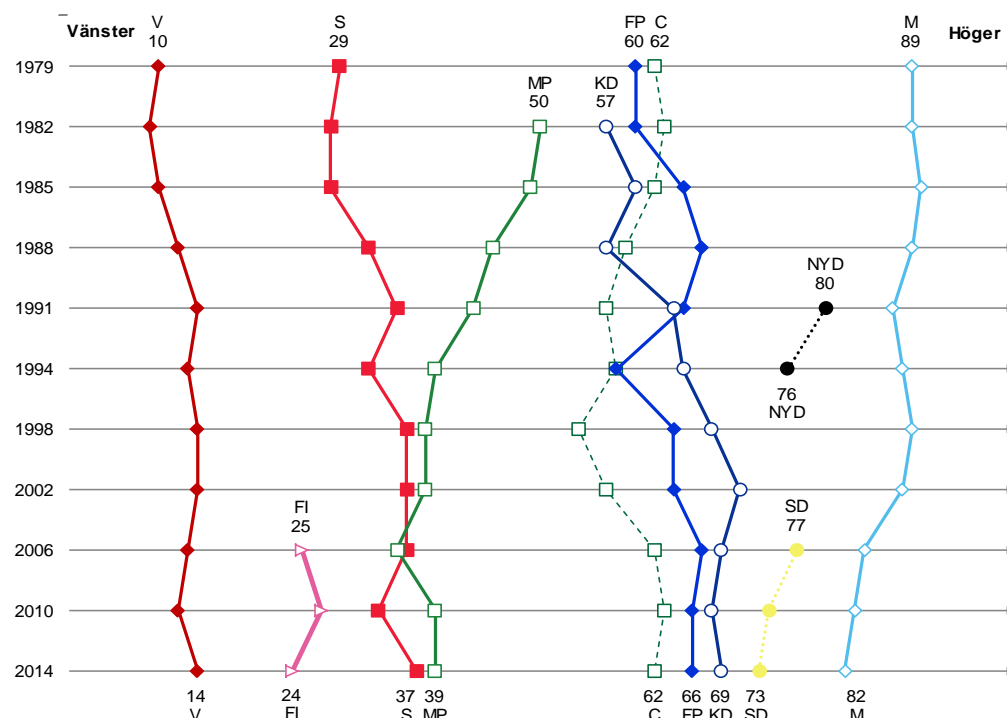
En första viktig insikt om den ökade väljarrörligheten är att väljarnas partibyten inte sker slumpmässigt eller ostrukturerat. De kanske flitigast ideologiskt röstande väljarna i världen tar i stor utsträckning hjälp av ideologiska orienteringar inte bara när de *väljer* parti utan också när de *byter* parti (Oscarsson & Holmberg 2016). Som vi kommer att se gång på gång i analyserna i den här rapporten är partibyten starkt strukturerade i enlighet med de starkaste konfliktlinjerna i partisystemet. Vill man förklara partibyten i en svensk kontext är det svårt att komma förbi vänster-högerdimensionen.

I figur 2 redovisas hur de svenska väljarna har uppfattat partiernas positioner längs den traditionella vänster-högerskalan under perioden 1979-2014. Även om det finns tydliga tecken på att vänster-högerdimensionen idag utmanas av nya sociokulturella konfliktdimensioner (Hooghe, Marks & Wilson 2002; Bergström et al. 2015) råder fortfarande mycket starka samband mellan vänster-högerorientering och partival bland svenska väljare. Det finns också en påfallande stabilitet i hur väljarna uppfattar partiernas positioner längs vänster-högerdimensionen.

² Eftersom Sverige har samtidiga val till riksdag, kommuner och landsting/regioner finns det också skäl att påminna om att det parti man bekänner anhängarskap till kan verka på andra nivåer än den nationella, det vill säga anhängarskapet till ett specifikt parti gäller på lokal nivå. Det är ännu inte utrett i detalj hur utbrett ett lokalt förankrat partianhängarskap är, men de analyser som genomförts visar att uppseendeväckande stora andelar av partiets medlemmar och starkt partiidentifierade väljare väljer att lägga röster på partier som de inte betraktar sig som anhängare till. I ett rörligt flernivåsystem med starkt individualiserat väljarbeteende och där den strategiska kontexten väger tungt in i väljarkalkylerna går det alltså inte ens räkna med att alla de egna partimedlemmarna stödjer sitt eget parti. Utbudet av lokala och regionala partier som inte ställer upp på nationell nivå har blivit större. Lokala maktförhållanden, specifika sakfrågor och partiföreträdare spelar en allt större roll för väljarnas skilda bedömningar. Väljarnas ökade rörlighet och minskade partiidentifikation skyndar på utvecklingen (Erlingsson & Oscarsson 2015).

Figur 2
Väljarnas perceptioner av partiernas positioner längs vänster-höger-
dimensionen 1979-2014 (medeltal)

Figure 2. Voters' perceptions of party positions along the left-right dimension 1979-2014 (means)

Kommentar: Intervjufrågan lyder: "Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk ställning. På det här kortet finns en skala. Jag skulle vilja att Du placerade de politiska partierna på skalan. Var någonstans skulle Du vilja placera [parti]". Skalan går från 0 "långt till vänster" till 10 "långt till höger" med mittenalternativet 5="varken till vänster eller till höger". Medeltalen har i figuren multiplicerats med 10 för att undvika decimaler i framställningen. Piratpartiet placerades på 48 i snitt 2010.

Källa: valundersökningar 1979-2014.

Väljarnas vänster-högerrangordning av de nio partier som konkurrerade om deras röster i samband med 2014 års riksdagsval ser ut som följer: [V-FI-S-MP-C-FP-KD-SD-M]. Över tid ser vi tre större utvecklingslinjer i partiernas inbördes relativa avstånd. Miljöpartiet har sedan 1982 års val uppfattats stå allt längre till höger i partisystemet och betraktas sedan 1998 stå ungefär på samma position som Socialdemokraterna. Även Kristdemokraterna uppfattades till en början som ett mittenparti men gjorde en tydlig resa högerut mellan 1988 och 1998 års val. Bildandet av *Allians för Sverige* 2004 fick en tydlig centrifugal effekt på de fyra borgerliga partierna där Moderaternas position justerades vänsterut samtidigt som Centerpartiets justerades högerut mellan 2002 och 2006 års val.

Inom väljarforskningen finns alltid ett stort intresse för framväxten av nya partier. Därför har vi också undersökt hur de två stora utmanarpartierna i de senaste valrörelserna – Feministiskt initiativ och Sverigedemokraterna – har uppfattats vid de senaste tre valrörelserna. I väljarnas mentala bild av partisystemet inordnas FI mellan V och S och Sverigedemokraterna mellan KD och M längs vänster-högerdimensionen. I denna endimensionella version av det svenska partisystemet finns således idag två distinkta grupper av partier, V-FI-S-MP å ena sidan och C-FP-KD-SD-M å den andra.

Att vänster-högerdimensionen är central för att förklara partibyten kommer att framgå med stor tydlighet i kommande avsnitt. Det finns en mycket tydlig struktur i väljarnas partibytesbeteende som skänker stor förutsebarhet till väljarrörelser mellan partierna.

Vart gick 2010 års väljare?

Ideologiska avstånd är helt avgörande när väljare byter parti. Det blir mycket tydligt när vi undersöker hur väljarna bytte parti mellan de två senaste svenska riksdagsvalen. Bytarmatrisen – korstabellen som visar vilka partier väljarna röstade på vid 2010 och 2014 års val – berättar om vilka väljarströmmar som varit de största och är en av de viktigaste instrumenten för att beskriva och förklara politisk förändring.

Bytarmatrisen kan analyseras på åtminstone tre olika sätt. I tabell 2 beskrivs till att börja med hur partiväljarna från 2010 års val valde att rösta fyra år senare, i valet 2014. Trots den ökade väljarrörligheten är huvuddelen av väljarna givetvis helt stabila i sitt röstningsbeteende. Sex av tio väljare (63,7 procent) valde att rösta på samma parti i 2010 och 2014 års val. I bytarmatrisens diagonal framgår hur stor andel av partiernas väljare 2010 som "förnyade kontraktet" med sitt parti 2014. Valvinnande partier brukar grunda sina framgångar i att säkra stöd från väljare som tidigare röstat på partiet. Sverigedemokraterna var inte oväntat bäst av partierna när det gäller att vinna väljare som röstat på dem 2010. Åttiosex procent av SD-väljarna från 2010 valde att rösta på SD igen 2014. Även Socialdemokraterna lyckades väl med uppgiften att vinna förnyat stöd från tidigare väljare (79,3 procent). För de andra partierna var det en klart lägre andel trogna väljare, ett resultat som ger en god illustration av den stora väljarrörligheten i väljarkåren. Folkpartiet blev ännu en gång det parti som hade allra svårast att få tidigare väljare att stödja partiet. Endast 42,1 procent av FP-väljarna från 2010 stödde partiet i 2014 års riksdagsval.

Bytarmönstren ger ett starkt stöd för idén att partier i allmänhet tappar flest väljare till ideologiskt närstående partier. Några exempel är på sin plats. Bland de väljare som röstade på Vänsterpartiet i 2010 års val gick 16,5 procent till Socialdemokraterna och 17,0 procent till Feministiskt initiativ men knappast några väljare alls till de fyra allianspartierna. Miljöpartiets väljare från 2010 gick främst till andra rödgröna partier såsom Vänsterpartiet (8,6 procent), Socialdemokraterna (18,2 procent) och Feministiskt initiativ (9,4 procent). Folkpartiet tappade drygt var tionde väljare från 2010 över blockgränsen till Socialdemokraterna (12,5 procent) men bjöd framför allt de andra allianspartierna på nya väljare 2014, som till exempel Centerpartiet (8,9 procent), Kristdemokraterna (6,1 procent) och Moderaterna (15,0 procent).

Tabell 2**Vart tog 2010 års väljare vägen 2014? Andel röstande på partier i riksdagsvalet 2014 efter röstning i riksdagsvalet 2010 (procent)**

Table 2. Origins of party voters 2014. Proportions of party voters in 2010 by party vote in 2014 (per cent)

Partival i riksdagsvalet 2010	Partival i riksdagsvalet 2014											Antal svar
	V	S	C	FP	M	KD	MP	SD	FI	ÖVR	Total	
Vänsterpartiet	54,5	16,5	0,0	1,5	1,0	0,0	6,5	3,0	17,0	0,0	100,0	200
Socialdemokraterna	5,8	79,3	0,9	1,0	2,4	0,6	3,7	4,3	1,9	0,1	100,0	900
Centerpartiet	0,5	8,9	56,5	6,8	9,4	4,2	6,8	5,8	1,1	0,0	100,0	191
Folkpartiet	1,2	12,5	8,9	42,1	15,0	6,1	6,9	6,1	0,8	0,4	100,0	247
Moderaterna	0,4	7,1	5,3	6,5	64,9	3,7	2,4	8,3	0,9	0,5	100,0	994
Kristdemokraterna	0,7	5,1	5,1	7,3	10,1	58,6	2,9	8,0	0,0	2,2	100,0	138
Miljöpartiet	8,6	18,2	2,8	1,3	1,6	0,9	54,4	2,2	9,4	0,6	100,0	318
Sverigedemokraterna	1,8	6,5	0,0	0,9	2,8	0,0	0,9	86,2	0,0	0,9	100,0	109
Övriga partier	9,7	12,9	0,0	6,5	9,7	0,0	12,9	3,2	35,5	9,6	100,0	31
Icke-röstare 2010	3,3	41,6	4,6	2	13,6	3,3	6,5	18,2	5,8	1,3	100,0	154
Unga förstagångs- väljare 2014	5,1	24,6	8,7	2,6	22,1	3,1	12,8	9,7	10,3	1,0	100,0	195

Kommentar: Tabellen läses radvis. Information om väljarrörlighet har hämtats från både Valundersökningen 2014 och från Europaparlamentsundersökningens enkät som samlades in efter riksdagsvalet den 14 september. Anledningen till detta är att öka antalet individer i analysen och på så vis öka säkerheten i skattningsarna. Då riksdagsvalsundersökningen (n=1868 i den här analysen) består av en rullande panel, där hälften av urvalet återintervjuas vid nästkommande riksdagsval är det möjligt att inhämta uppgifter om partival 2010 från Valundersökningen 2010 för den del av urvalet som deltog i den undersökningen. För övriga respondenter är uppgifter om partival i 2010 års riksdagsval baserade på minnesuppgifter. Samtliga uppgifter om partival 2010 för respondenter från Europaparlamentsurvalet (n=1609) är minnesuppgifter.

Källa: Svenska valundersökningar 2010, 2014 samt Europaparlamentsvalsundersökningen 2014.

Bytarmatrisen i tabell 2 ger också besked om hur grupper som tidigare inte röstat valde att lägga sina röster 2014 års val. Bland de unga förstagångsväljarna var det framför allt Feministiskt initiativ (10,3 procent) och Miljöpartiet (12,8 procent) som gjorde ett särskilt bra val medan partier som Kristdemokraterna och Folkpartiet nådde resultat som var klart sämre än i valmanskåren i stort (3,1 respektive 2,6 procent). Sverigedemokraterna – som historiskt har tenderat att göra bra resultat bland de allra yngsta väljarna – var den här gången ungefär lika framgångsrika bland förstagångsväljarna som i äldre åldersgrupper.

Bland de tillkommande icke-röstarna från 2010 nådde Socialdemokraterna (41,6 procent) och Sverigedemokraterna (18,2) ett betydligt starkare stöd än andra partierna. Av de icke-röstande väljare som mobiliserades att rösta 2014 valde alltså en klar majoritet att lägga sin röst på S eller SD.

Varifrån kom 2014 års väljare?

Partibytarmatrisen kan också analyseras kolumnvis och då gäller beskrivningen istället från vilka partier 2014 års partiväljare kom (se tabell 3). Även här är det tydligt att det är väljarströmmarna till Sverigedemokraterna som är de mest uppseendeväckande. Resultaten från Valundersökningarna 2014 visar att SDs stora väljarvinster lett till en dramatisk förändring av sammansättningen av partiets väljare. Framför allt har SD vunnit väljare från Moderaterna mellan 2010 och 2014 års val. Den nya större gruppen SD-väljare 2014 består till 26,2 procent av väljare som i 2010 års val röstade på Moderaterna. Bland den nya SD-väljarna 2014

återfinns också en stor grupp som tidigare har röstat på Socialdemokraterna (12,5 procent).

Tabell 3

Varifrån kom 2014 års väljare? Andel röstande på partier i 2010 års riksdagsval efter röstning i riksdagsvalet 2014 (procent)

Table 3. Where did the 2010 party voters come from? Proportions of party voters in 2014 by party vote in 2010 (Per cent).

Partival i riksdagsvalet 2010	Partival i riksdagsvalet 2014									
	V	S	C	FP	M	KD	MP	SD	FI	ÖVR
Vänsterpartiet	50,2	3,1	0,0	1,4	0,2	0,0	4,1	1,9	25,4	0,0
Socialdemokraterna	24,0	67,7	3,5	4,1	2,7	3,1	10,4	12,5	12,7	5,0
Centerpartiet	0,5	1,6	46,8	5,9	2,2	5,0	4,1	3,5	1,5	0,0
Folkpartiet	1,4	2,9	9,5	47,7	4,6	9,4	5,4	4,8	1,5	5,0
Moderaterna	1,8	6,7	22,9	29,4	79,3	23,1	7,6	26,2	6,7	25,0
Kristdemokraterna	0,5	0,7	3,0	4,6	1,7	50,6	1,3	3,5	0,0	15,0
Miljöpartiet	12,4	5,5	3,9	1,8	0,6	1,9	54,6	2,2	22,4	10,0
Sverigedemokraterna	0,9	0,7	0,0	0,5	0,4	0,0	0,3	30,0	0,0	5,0
Övriga partier	1,4	0,4	0,0	0,9	0,4	0,0	1,2	0,3	8,2	15,0
Icke-röstare 2010	2,3	6,1	3,0	1,4	2,6	3,1	3,1	9,0	6,7	10,0
Unga förstagångsväljare 2014	4,6	4,6	7,4	2,3	5,3	3,8	7,9	6,1	14,9	10,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Antal svar	217	1 054	231	218	813	160	317	313	134	20

Kommentar: Tabellen läses radvis. Information om väljarrörlighet har hämtats från både Valundersökningen 2014 och från Europaparlamentsundersökningens enkät som samlades in efter riksdagsvalet den 14 september. Anledningen till detta är att öka antalet individer i analysen och på så vis öka säkerheten i skattningarna. Då riksdagsvalsundersökningen (n=1868 i den här analysen) består av en rullande panel, där hälften av urvalet återintervjuas vid nästkommande riksdagsval är det möjligt att inhämta uppgifter om partival 2010 från Valundersökningen 2010 för den del av urvalet som deltog i den undersökningen. För övriga respondenter är uppgifter om partival i 2010 års riksdagsval baserade på minnesuppgifter. Samtliga uppgifter om partival 2010 för respondenter från Europaparlamentsurvalet (n=1609) är minnesuppgifter.

Källa: Svenska valundersökningar 2010, 2014 samt Europaparlamentsvalsundersökningen 2014.

Även de mindre Allianspartierna fick ärva många nya väljare från Moderaterna i 2014 års val. Bland Centerpartiets väljare 2014 återfinns 22,9 procent tidigare M-väljare. Motsvarande andelar för Kristdemokraterna är ännu högre, 23,1 procent, och för Folkpartiet ännu något högre 29,4 procent.

Feministiskt initiativ missade riksdagsspärren med blott nio tiondelar (3,1 procent av rösterna). Av resultaten i tabell 3 att döma berodde partiets framgångar 2014 främst på stora väljarvinster från Vänsterpartiet och Miljöpartiet. En fjärdedel av FI-väljarna 2014 (25,4 procent) röstade på V i 2010 års val. En nästan lika stor andel av FI-väljarna kom från Miljöpartiet (22,4 procent). Även här handlar det alltså om väljarströmmar från ideologiskt närstående grannar i partisystemet.

Partibytten inom och mellan blocken

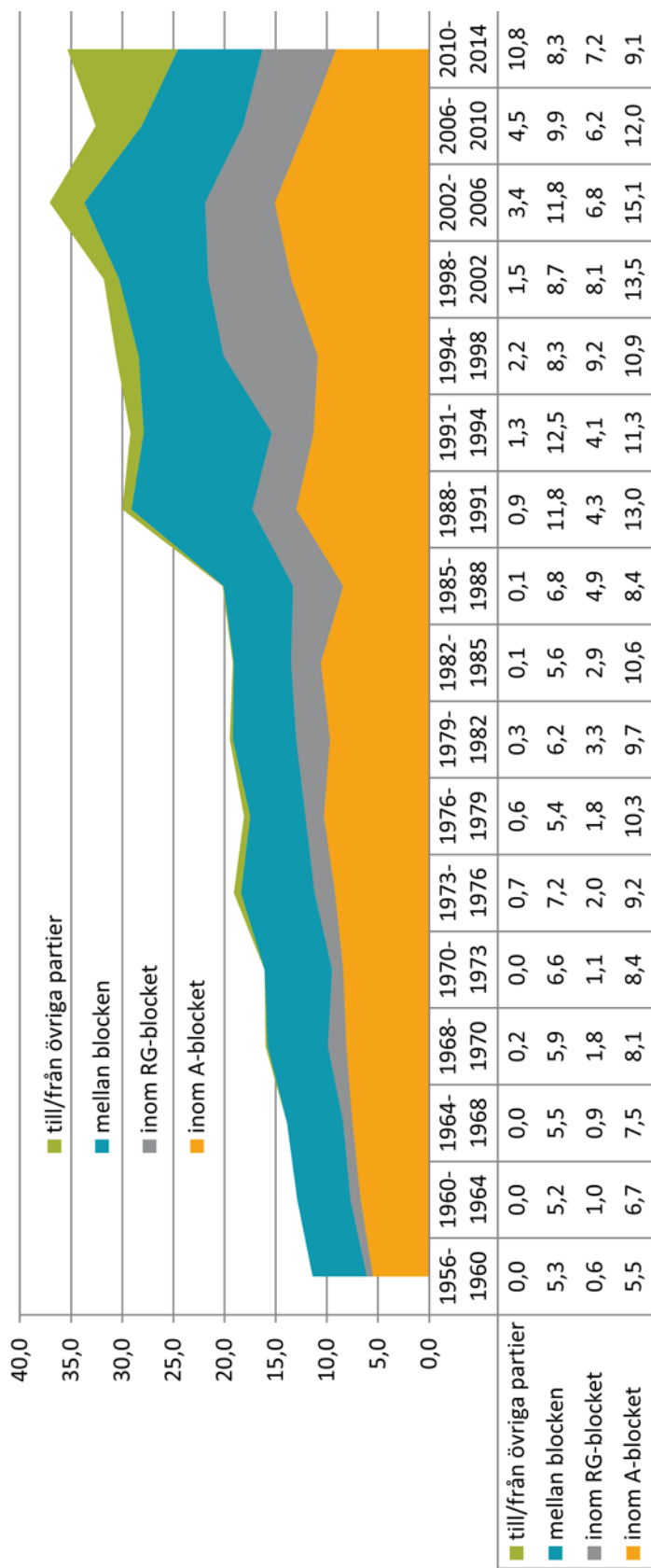
Att *ideologisk närhet* (jfr Downs 1957) är en central förklaring till partibyte syns också i sammanställningar av utvecklingen av olika typer av byten såsom t ex inom- och mellanblocksrörlighet. Även om väljarrörligheten är stor äger fortfarande ungefär halvparten av trafiken mellan partierna rum *inom* de två dominerande blocken i svensk politik (se figur 3). Denna andel har varit ännu större i tidigare riksdagsval där uppemot två tredjedelar av den totala rörligheten på individnivå har handlat om byten mellan partier inom det rödgröna blocket [V-S-MP] eller byten mellan Allianspartierna [C-FP-M-KD].

I figur 3 känner vi igen siluetten på tidsserien över väljarrörlighetens utveckling i Sverige under perioden 1956-2014 (jfr tabell 1b). Av den totala väljarrörligheten på 35,4 procent 2014 är närmare hälften inomblocksrörlighet: 9,1 procent bytte mellan de fyra allianspartierna och 7,2 mellan de tre rödgröna partierna (=16,3 procent). Denna inomblocksrörlighet spelar givetvis stor roll för enskilda partier men är mindre betydelsefull när det gäller regeringsfärg. Den rörlighet som i svensk politik oftast har störst betydelse för regeringsunderlaget – blockbyten mellan Allianspartierna och de rödgröna partierna – var bara 8,3 procent mellan 2010 och 2014, något lägre än i samband med valen 2006 och 2010.

Andel byten till och från övriga partier har vuxit under senare år till följd av valframgångar för Sverigedemokraterna och Feministiskt initiativ. Var tionde väljare (10,8 procent) tillhör numera denna kategori som knappast längre kan betraktas som en restkategori. En närmare analys av denna väljarrörlighet mellan partier utanför de två blocken visar att SD hämtade fler väljare från Allianspartierna än från de rödgröna partierna mellan 2010 och 2014 års val: totalt gick 4,1 procent av väljarna från något Alliansparti till SD. Motsvarande andel för byten mellan ett rödgrönt parti 2010 och SD 2014 var 2,0 procent. För Feministiskt initiativ ser vi det omvända mönstret: Fler gick från de rödgröna partierna till FI mellan (2,4 procent) än från allianspartierna till FI (0,4 procent) mellan 2010 och 2014. Bytesbeteendet bekräftar de valvinnande partiernas ideologiska släktskap till andra partier i partisystemet som vi analyserade tidigare i rapporten.

Med ledning av väljarnas egna uppfattningar av partiernas positioner längs vänster-högerdimensionen (figur 2) kan man på goda grunder räkna Feministiskt initiativ i ett rödgrönrosa block och Sverigedemokraterna i ett center-högerblock. Om man räknar om inomblocksrörligheten med dessa förutsättningar stiger andelen från 16,3 procent till 22,8 procent. En icke oväsentlig del av väljarrörligheten i det svenska systemet – närmare två tredjedelar – handlar alltså fortfarande om ett slags inomblocksrörlighet. Analyser av vilka partier väljare överväger att rösta på inför ett riksdagsval bekräftar samma bild av hur blockpolitik strukturerar politiskt beteende vid valurnorna (Boije, Oscarsson & Oskarson 2015).

Figur 3
Partibyten inom- och mellan blocken samt till/från övriga partier 1956-2014 (procent)
Figure 3. Proportion of party switchers within blocs, party switchers between blocs, and party switchers to/from other parties 1956-2014 (Per cent).

Kommentar: Till Rödgröna (RG)-blocket har förts V, S och MP. Partierna tillhörande A-blocket är C, FP, KD och M, plus NyD 1991 och 1994 och MBS m fl borgerliga samlingspartier under 1960-talet. Alla andra partier har definierats som övriga. Procentbasen är definierad som antalet intervjupersoner som partiöstade i två på varandra följande val. Vid extravalet 1958 genomfördes ingen Valundersökning. Då inhämtades information om röstning i 1958 års val i 1960 års undersökning. Resultaten för riksdagsvalen 1958 – 1960 är: total andel partibyten 7,2 procent; inom RG-block 0,4; inom B-block 4,1; mellan blocken 2,7 och till/från övriga partier 0,0 procent.

Källa: Svenska valundersökningar 1956-2014.

Partiernas balansräkning: Nettovinster och nettoförluster 2010-2014

Bakom redovisningar av partiernas andelsmässiga vinster och förluster döljer sig väljare av kött och blod. För att ge en mer mätbar beskrivning av väljarströmmarna mellan valen har vi med utgångspunkt från bytarmatrisen tagit fram ett slags *balansräkning* som visar partiernas nettovinster och nettoförluster omräknat i tusentals väljare (se tabell 4). Analysen tar hänsyn till att det strömmar väljare mellan partierna och att en stor del av partibytena "tar ut varandra": Kalle byter från Vänsterpartiet till Socialdemokraterna samtidigt som Petra byter från S till V. Mellan 2010 och 2014 vann V 102 000 väljare från S men förlorade samtidigt 65 000 väljare till S. Nettovinsten för V blir således 37 000 väljare. Minussiffror i tabellen visar att partiet förlorat fler väljare än man vunnit till/från ett annat parti. Plus-siffror visar att partiet vunnit fler väljare än de förlorat till/från ett annat parti.³

I en analys av nettorörlighet är varje partis väljarförluster är således avräknade från väljarvinster. På så vis har vi möjlighet att identifiera de största väljarströmmarna som ägt rum mellan 2010 och 2014 års val räknat i antal väljare, något som kommer att bli viktigt för de uppföljande analyserna av *varför* väljare bytt parti mellan de två valen. Även om vi räknat om nettoflödena till tusentals väljare handlar det fortfarande om skattningar som är behäftade med osäkerhet.

Vänsterpartiet nettovann väljare både från Socialdemokraterna (+37) och Miljöpartiet (+28) mellan 2010 och 2014 (se tabell 4). Men dessa väljarvinster kompensterades nästan helt av motsvarande förluster till Feministiskt initiativ (-65). V förlorade lika mycket väljare till gruppen icke-röstare (-24) som de vann nya väljare från gruppen förstagångsväljare (+17). Balansräkningen för Vänsterpartiet slutade med ett nära nog identiskt valresultat i de båda valen.

Socialdemokraterna erhöll nästan exakt samma valresultat i 2010 och 2014 års val (30,7 respektive 30,9 procent). Men bakom denna modesta aggregerade förändring av valresultatet döljer sig en hel del stora förluster och vinster till och från övriga partier som ger en mer nyanserad bild av politisk förändring (se tabell 4). De största nettovinsterna vann S från Moderaterna (+97), Miljöpartiet (+49) och Folkpartiet (+43). Även från gruppen icke-röstare - väljare som inte deltog i 2010 års val - vann Socialdemokraterna nya väljare (+28). Dessutom gick Socialdemokraterna historiskt bra bland förstagångsväljare: hela 82 000 nya förstagångsväljare kunde räknas in på pluskontot. Men även Socialdemokraternas förluster var totalt sett lika stor som väljarvinster: Partiet tappade väljare åt vänster, till Vänsterpartiet (-37) och Feministiskt initiativ (-31), och åt höger, till Sverigedemokraterna (-63).

Miljöpartiet vann väljare från andra sidan blockgränsen främst från Folkpartiet (+26) och Moderaterna (+37) mellan 2010 och 2014 års val men gjorde ändå ett sämre valresultat till följd av väljarförluster till de andra rödgröna partierna Vänsterpartiet (-28), Socialdemokraterna (-49) och Feministiskt initiativ (-59).

³ Motsvarande balansräkningar för valen 2002-2006 och 2006-2010 finns redovisade i tidigare väljarböcker (Holmberg & Oscarsson 2004; Oscarsson & Holmberg 2008).

Tabell 4
Partiernas nettovinst och nettoförluster av väljare mellan 2010 och 2014 års riksdagsval (tusentals väljare)
Table 4. Net gains and losses for the parties 2010-2014 (thousands of voters).

Antal röster 2010 (officiell valstatistik)	Parti	V	S	MP	C	FP	M	KD	SD	FI	Övr	Icke-röstare	Blank-röstare	1:a-gångs-väljare	Antal röster 2014 (skattning)
334	V	--	+37	+28	+2	±0	+4	+2	-8	-65	+6	-24	±0	+17	= 333
1 827	S	-37	--	+49	+18	+43	+97	+4	-63	-34	+6	+28	+12	+82	= 2 032
437	MP	-28	-49	--	+8	+26	+37	+2	-12	-59	+4	+0	+4	+43	= 413
391	C	-2	-18	-8	--	+18	+69	-2	-22	-4	±0	+4	±0	+29	= 455
421	FP	±0	-43	-26	-18	--	+53	-10	-28	-2	±0	-16	±0	+9	= 340
1 792	M	-4	-97	-37	-69	-53	--	-45	-156	-16	-6	-32	-10	+73	= 1 341
334	KD	-2	-4	-2	+2	+10	+45	--	-22	±0	-6	-8	±0	+10	= 358
340	SD	+8	+63	+12	+22	+28	+156	+22	--	±0	±0	+39	+10	+32	= 731
24	FI	+65	+34	+59	+4	+2	+16	±0	±0	--	+20	+10	+2	+34	= 269
61	Övriga	-6	-6	-4	±0	±0	6	6	±0	-20	--	±0	-2	+3	= 39
1 095	Icke-röstare	+24	-28	±0	-4	+16	+32	+8	-39	-10	±0	--	±0	+106	= 1 199
66	Blankröstare	±0	-12	-4	±0	±0	+10	±0	-10	-2	+2	±0	--	+12	= 62

Kommentar: Resultaten är bearbetade från de bytarmatriser som presenteras i tabell 2 och tabell 3 men inkluderar även icke-röstare och blankröstare som kategorier 2014 (n=3 876). Tabellen läses radvis och visar nettobalansen för varje parti (vinster minus förluster) till/från varje annat parti/kategori omräknat i tusentals väljare. Eftersom uppgifterna om partival 2010 och 2014 är hämtade från urvalsundersökningar och är behäftade med minnesfel så avviker skattningen av antalet röster 2014 från det slutgiltiga valresultatet i riksdagsvalet 2014. Enligt matrisen skulle SD erhålla 733 000 röster när partiet i själva verket erhöi 801 000 röster, för att ta ett exempel. Men dessa avvikelser är annärkningsvärt små särskilt med tanke på att resultaten bygger på helt oviktade data från Valundersökningarna. Partiernas procentuella röststöd avviker för Vänsterpartiet -0,4 procentenheter, Socialdemokraterna +1,2 pe, Miljöpartiet -0,3 pe, Centerpartiet +1,1 pe, Folkpartiet -0,0 pe, Moderaterna -2,1 pe, Kristdemokraterna +1,1 pe, Sverigedemokraterna -1,3 pe, Feministiskt initiativ +1,1 pe och övriga partier -0,4 pe. Medelfelet per parti för dessa avvikelser (10 kategorier) är endast 0,90 procentenheter, vilket motsvarar träffsäkerheten i Valundersökningarna för partival (se Hedberg & Oleskog 2015). I beräkningarna av partiernas balansräkning ingår inte personer som avlidit mellan de båda valen (i valundersökningarna ingår endast medborgare 18-80 år).

Källa: Officiell valstatistik (www.val.se), Valundersökningen 2010, Valundersökningen 2014 samt Europaparlamentsvalundersökningen 2014.

Centerpartiet vann nya väljare genom en stor ström från Moderaterna (+69) och en mindre från Folkpartiet (+18) men tappade väljare till Sverigedemokraterna (-18) och till de rödgröna partierna (totalt -36) vilket totalt sett kom att betyda en svag tillbakagång i röststöd jämfört med 2010.

Folkpartiet nettovann omkring 53 000 väljare från Moderaterna enligt Valundersökningarna (se tabell 4), gick relativt svagt bland förstagångsväljarna (+9) och förlorade till alla andra partier, mest till Socialdemokraterna (-43), Sverigedemokraterna (-28) och Miljöpartiet (-26), i mindre utsträckning till Centerpartiet (-18) och Kristdemokraterna (-10).

Moderaterna led stora väljarförluster (-6,7 procentenheter mellan 2010 och 2014 års val). Netto tappade M till alla andra partier utom Vänsterpartiet. De största enskilda förlusterna gick till Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna. Enligt valundersökningarna uppgick Moderaternas nettoförluster till SD till 156 000 väljare mellan 2010 och 2014. Även om dessa förluster uppmärksammats stort i eftervalsanalyser visar balansräkningen att förlusterna till andra partier var klart större: M tappade stort till Socialdemokraterna (-97) men även till Allianskamraterna Centerpartiet (-69), Folkpartiet (-53) och Kristdemokraterna (-45). Totalt uppgick nettoförlusterna till andra Allianspartier till omkring 167 000 väljare. Moderaterna noterat också förluster till gruppen icke-röstare (-32) det vill säga den grupp väljare som röstade på M 2010 men som valde att inte delta i 2014 års val.

Kristdemokraterna vann väljare från Moderaterna (+45) och Folkpartiet (+10) i 2014 års val men tappade till Sverigedemokraterna (-22). Övriga rörelser till och från andra partier var relativt små.

Sverigedemokraterna var den i särklass största valvinnaren i 2014 års val (+7,1 procentenheter). Partiet nettovann flest väljare från Moderaterna (+156) men tog också väljare från Centerpartiet (+22), Folkpartiet (+28) och Kristdemokraterna (+22). De totala väljarvinsterna för SD från Allianspartierna var sammanlagt 228 000 väljare. Från de rödgröna partierna vann SD totalt 83 000 väljare varav den stora merparten var väljare som lämnade Socialdemokraterna (+63). I likhet med tidigare framgångsval nettovann SD även från grupper som tidigare inte röstat i riksdagsval (+39).

Även *Feministiskt initiativ* tillhörde valvinnarna 2014 även om partiet inte lyckades ta sig förbi fyraprocentspärren (3,1 procent). Nettovinsterna kom främst från de rödgröna partierna: Vänsterpartiet (+65), Socialdemokraterna (+34) och Miljöpartiet (+59), totalt 158 000 väljare. Från Allianspartierna var nettovinsterna betydligt mindre, totalt 22 000 väljare. FI vann också många nya väljare (+34) bland de "nyckläckta" förstagångsväljarna 2014.

Resultatet för gruppen "icke-röstare" visar om väljarna har mobiliserats eller demobiliserats till/från olika partier. Minustecken betyder i det här sammanhanget att ett parti har kunnat förmå tidigare icke-röstande väljare att rösta på dem i 2014 års val. De partier som var mest framgångsrika i sin mobilisering av icke-väljare mellan 2010 och 2014 års val var Sverigedemokraterna (39 000 väljare), Socialdemokraterna (28 000 väljare) och Feministiskt initiativ (10 000 väljare). Övriga partier tappade väljare till "soffan", främst Moderaterna (32 000 väljare) och Vänsterpartiet (24 000 väljare). Den allra största gruppen icke-röstare framföddes dock ur den tillkommande gruppen förstagångsväljare: omkring 105 000 av unga förstagångsväljarna valde att inte delta i sitt första riksdagsval med rösträtt.

Analysen av bytarmatriserna har tydligt visat att det fanns många väljarflöden under den på ytan blygsamma aggregerade förändringarna av partiernas röststöd. Moderaterna och Sverigedemokraterna står för de i särklass största förlusterna respektive vinsterna och det märks också på deras balansräkningar: SD nettovann 165 000 väljare från M mellan 2010 och 2014. Men även bland de partier som inte förändrat sitt aggregerade röststöd återfinns vi ett stort antal icke obetydliga och mycket intressanta väljarströmmar som var och en borde göras till föremål för mer ingående analys. Orsakerna till de största väljarströmmarna kommer att analyseras ytterligare i det avslutande avsnittet i denna rapport.

Vilka väljare byter när och till vad?

Vi har nu uppskattat de största väljarströmmarna mellan 2010 och 2014 års val och räknat om bytarmatrisen i tusentals väljare för att få ett bättre grepp om de rörliga väljarna. Vi vet alltså hur många bytarna är och hur de rörliga väljarna bytte mellan partierna. Men *vilka är de rörliga väljarna?* Gäller fortfarande slutsatsen från de allra tidigaste väljarstudierna? Är det i första hand de minst intresserade och kunniga väljarna som oftast byter parti? Det blir vår första frågeställning att besvara i det här avsnittet.

En näraliggande och minst lika intressant frågeställning nummer 2 är *vid vilka tidpunkter* väljare byter parti. Exakt när under mandatperioden äger väljarnas byte av parti rum? Äger de rum tidigt under mandatperioden eller sker de flesta bytena i samband med valrörelserna? Frågeställningen är svår att besvara men viktig eftersom den har direkt relevans för en av de mest intensiva diskussionerna inom internationell väljarforskning: Hur viktiga är egentligen valkampanjerna för valutgången?

Tajningen av partibytena, det vill säga tidpunkt för partibyte, kan också vara olika beroende på om en väljare byter parti inom blocken eller mellan blocken. Därför vill vi också, för det tredje, kunna besvara frågeställningen om det är vissa typer av partibyten som är vanligare bland väljare som bestämmer sig sent. Historiskt har de viktigaste och politiskt mest utslagsgivande partibytena varit blockbyten eftersom de haft en direkt betydelse för om det blir regeringsskifte eller inte. Därför är det särskilt intressant att undersöka mer i detalj *när i tiden* avgörande blockbyten brukar äga rum.

Resultaten i tabell 5 försöker besvara dessa tre frågeställningar på en och samma gång: *Vilka väljare byter när och till vad?* Vi utgår ifrån information om väljarnas egna subjektiva redogörelser för tidpunkten för röstringsbeslutet ("*När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i riksdagsvalet?*"). Vi kombinerar svaren med information om fyra olika typer av bytesbeteende: *stabila partiväljare* som inte bytt parti mellan 2010-2014, *inomblocksbytare* som bytt parti inom s-blocket eller inom b-blocket, *mellanblocksbytare* som bytt mellan de två blocken, samt *övriga partibytare* som bytt till eller från något övrigt parti mellan 2010 och 2014.

Vid de tre senaste valen har de stabila partiväljarna som vetat sedan länge hur de skulle rösta varit en dominerande grupp: Fyra av tio väljare (omkring 40 procent) tillhör grupper som är helt stabila och som bestämt sig tidigt. Denna grupp – i huvudsak äldre, relativt lågt utbildade men politiskt kunniga och intresserade, starkt övertygade partianhängare – utgör ett slags stabil ryggrad i väljarkåren och befinner sig i princip utom räckhåll för påverkan från partiernas valkampanjer. Denna stabila grupp spelar knappast någon roll för utgången av ett specifikt riksdagsval annat än genom att sätta en tydlig övre gräns för hur stora förändringar av partiernas röststöd som är möjliga.

De mest stabila väljarna som sedan länge vetat hur de ska rösta återfinns i störst utsträckning bland de äldsta och de lägst utbildade väljarna. Bland personer som är 60 år eller äldre var det närmare hälften (49 procent) som tillhörde denna orubbliga skara. Motsvarande andel bland de lågutbildade väljarna var 56 procent. Förklaringen ligger i att det är i dessa grupper man fortfarande kan återfinna många av industrisamhällets starkt partiidentifierade väljare. Bland starkt övertygade partianhängare finner man som väntat en mycket hög andel stabila partiväljare som uppger att de bestämt partivalet sedan länge (76 procent), och de är särskilt representerade bland de som röstade på Socialdemokraterna och Moderaterna i 2014 års riksdagsval (53 respektive 52 procent). Även Sverigedemokraterna hade en relativt stor andel väljare som tidigt bestämt sig för att de skulle rösta på dem (44 procent) varav närmare hälften – 22 procent – kom från andra partier. Intressant nog finns det dock inga tydliga bivariata samband för faktorerna politiskt intresse eller politisk kunskap: oavsett intressenivå eller kunskapsnivå är andelen stabila och färdigtänkta väljare lika stor.

Väljare som uppger att de bestämt partivalet "tidigare under hösten eller sommaren" består till hälften av stabila partiväljare (12 procent jämfört med 11 procent partibytare). Tidpunkten för beslutet ligger alltså visserligen nära valet, men ungefär halvparten av dessa väljare väljer till slut att rösta på samma parti som de gjort fyra år tidigare. Det kan tolkas som att de har använt inledningen av valrörelsen för att ompröva tidigare röstningsbeslut, alternativt för att återbekanta sig med de politiska alternativen i svensk politik.

De senaste decennierna har andelen väljare som bestämmer partivalet nära valet blivit fler. Närmare var tredje väljare uppger att de bestämmer partivalet under sista veckan, enligt valundersökningarna (Holmberg & Oscarsson 2015). De "senfärdiga" väljarna tenderar att vara yngre, högutbildade och svagt partiidentifierade. Gruppen 18-30 år representerar en framväxande väljargrupp som visserligen beslutar sig sent men där andelen stabila partiväljare och väljare som byter inom blocken ändå fortfarande är de dominerande. Tjugohundratalets väljare håller dörren öppen för att byta parti även nära inpå valdagen. Men i avgörandets stund håller den stora merparten fast vid sin ursprungliga idé om partivalet. Mer ofta än sällan handlar det om samma parti som förra gången. Vi konstaterar att även bland de väljare som uppger att de bestämmer sig sent finns en påtaglig stabilitet i partivalet.⁴

⁴ Feministiskt initiativ förtjänar en särskild kommentar eftersom partiet uppvisar ett så pass avvikande resultat med avseende på tidpunkt för beslut och bytarbeteende. Även om det statistiska underlaget är litet indikerar Valundersökningarna att FI hade en liten andel väljare som tidigt bestämt sig att rösta på dem (totalt 19 procent). Nästan fyra av fem FI-väljare 2014 bestämde sitt partival under valsommaren. Femtiosex procent av FI-väljarna bestämde sitt partival under den sista veckan av valrörelsen. Det bekräftar bilden från opinionsmätningar publicerade i valrörelsens slutskede att FI hade en framgångsrik sista vecka före riksdagsvalet den 14 september.

Tabell 5
Vilka väljare byter när och till vad? Andel stabila, inomblocksbytare, mellanblocksbytare och bytare till/från övriga partier bland väljare som bestämmer partivalet tidigt, under valrörelsen eller sista veckan bland samtliga 2006, 2010 och 2014 samt i olika grupper av väljare 2014 (procent).

Table 5 Which voters switch parties when and to what party? Proportion of stable voters, party switchers within blocs, party switchers between blocs and party switchers to/from other parties among voters that decide the party choice early, during the election campaign or during the last week before the election, all voters 2006, 2010 and 2014, and in various groups of voters 2014 (Per cent).

Typ av partibyte	Tidpunkt för partivalet i riksdagsvalet 2014												Summa	Antal svarande	
	Visste sedan länge hur de skulle rösta			Bestämde partivalet tidigare under hösten eller sommaren			Bestämde partivalet under sista veckan			Summa procent					
	Stab	Inom	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom		Mellan	Övriga			
Undersökningsår															
2006	38	4	1	1	12	8	4	4	1	12	10	7	2	100	2 072
2010	42	4	2	1	13	6	3	3	1	12	8	5	2	100	1 870
2014	40	3	1	3	12	5	3	3	3	12	9	5	4	100	2 875
kön															
män	40	3	1	3	13	5	3	4	4	11	8	5	4	100	1 504
kvinnor	39	3	1	3	12	6	2	3	3	14	9	4	4	100	1 489
ålder															
18-30 år	20	2	1	3	9	7	4	4	3	19	14	9	9	100	305
31-60 år	37	3	1	2	12	5	3	3	4	14	9	5	5	100	1 566
61+	49	3	1	3	13	5	3	3	4	9	6	3	2	100	1 122
utbildning															
låg utbildning	56	2	1	3	11	2	1	3	3	11	5	3	2	100	345
medel utbildning	44	3	1	3	11	5	2	4	4	11	8	4	4	100	974
hög utbildning	33	2	1	2	14	7	4	4	3	14	10	5	5	100	1 185

Tabell 5 (forts.)

Typ av partitype	Tidpunkt för partivalet i riksdagsvalet 2014												Summa procent	Antal svarande			
	Visste sedan länge hur de skulle rösta				Bestämde partivalet tidigare under hösten eller sommaren				Bestämde partivalet under sista veckan								
	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga					
politiskt intresse																	
mycket intresserad	42	4	2	3	12	8	2	3	7	8	4	5	100	480			
ganska intresserad	40	3	1	2	12	6	3	3	13	8	5	4	100	1 531			
Inte särskilt intresserad	38	2	1	3	13	4	2	4	15	11	4	3	100	883			
Inte alls intresserad	42	3	2	1	13	3	7	0	16	4	4	5	100	94			
politisk kunskap																	
låg kunskap	47	2	1	1	14	3	2	2	13	5	5	5	100	90			
medellåg kunskap	29	2	2	0	15	5	4	4	19	8	8	4	100	130			
medel kunskap	45	2	2	0	15	5	0	3	9	8	6	5	100	170			
medelhög kunskap	37	2	1	2	12	9	3	6	12	8	5	3	100	158			
hög kunskap	42	4	0	2	14	5	4	3	10	9	2	5	100	242			
Ideologisk vänster- högeridentifikation																	
klart till vänster (0-1)	49	5	0	3	12	4	1	3	9	6	1	7	100	422			
något till vänster (2-4)	39	3	2	1	12	7	4	2	12	7	6	5	100	512			
mitten (5)	33	1	2	3	12	3	4	5	14	8	10	5	100	445			
något till höger (6-8)	32	2	0	2	16	7	3	3	15	14	4	2	100	634			
klart till höger (9-10)	54	3	0	4	11	4	0	2	11	8	1	2	100	419			
grad av partianhängarskap																	
starkt övertygad anhängare	76	3	0	3	7	3	0	1	3	2	2	0	100	460			
svagt övertygad anhängare	55	3	1	2	13	2	2	3	9	6	2	2	100	326			
endast partipreferens	33	3	1	2	15	7	3	4	14	10	4	4	100	1191			

Tabell 5 (forts.)

Typ av partitype	Tidpunkt för partivalet i riksdagsvalet 2014														Summa procent	Antal svarande
	Visste sedan länge hur de skulle rösta				Bestämde partivalet tidigare under hösten eller sommaren				Bestämde partivalet under sista veckan				Summa			
	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga				
Ingen partipreferens	18	2	1	2	12	8	5	4	18	13	10	7	100	480		
partival 2014																
vänsterpartiet	32	9	1	0	9	18	3	0	10	15	1	2	100	190		
socialdemokraterna	53	3	3	0	12	3	4	0	11	4	7	0	100	900		
centerpartiet	26	4	0	0	12	8	2	0	14	28	6	0	100	204		
folkpartiet	25	4	0	0	11	16	1	0	12	24	7	0	100	199		
moderaterna	52	3	1	0	16	2	1	0	18	4	2	1	100	712		
kristdemokraterna	27	1	1	0	17	17	2	0	11	23	1	0	100	146		
miljöpartiet	28	2	1	0	16	4	9	0	16	11	11	2	100	270		
sverigedemokraterna	23	-	-	21	5	-	-	28	7	-	-	16	100	254		
feministiskt initiativ	3	-	-	16	1	-	-	24	0	-	-	56	100	102		

Kommentar: Frågan om tidpunkt för partivalet i riksdagsvalet ställdes i eftervalsundersökningen och i eftervalsenkäten och lyder: "När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i årets riksdagsval? Var det under sista veckan före valet eller tidigare under hösten och sommaren eller visste du sedan länge hur du skulle rösta?". För att maximera antalet personer i analysen har data från Valundersökningen vid riksdagsvalet i september slagits samman med data från Europaparlamentsvalundersökningen genomförd efter EP-valet i maj 2014. Samtliga personer i urvalet för Europaparlamentsvalet fick efter riksdagsvalet i september samma eftervalsenkät som de personer som deltog i Valundersökningen. De fyra typerna av partityper är: Stab=Stabila väljare som röstade på samma parti 2010 och 2014, Inom=väljare som bytt parti inom s-blocket (v, s, mp) eller inom b-blocket (c, fp, kd, m). Övriga=väljare som bytt till eller från övriga partier (t ex Junilistan, feministiskt initiativ eller sverigedemokraterna). Politisk kunskap mäts endast i Valundersökningen. Kategoriseringen av kunskapsnivå i fem lika stora grupper bygger på ett index bestående av totalt 18 olika kunskapsfrågor som tillsammans sammanfattar respondenternas kännedom om politiska saktörhållanden, det politiska systemet och partiernas främsta företrädare. Intervjufrågan om politisk sakkunskap mäts endast i finns några påståenden. Kan Du för vart och ett av dem säga om det är riktigt eller felaktigt. Om Du är osäker på svaret kan Du säga att Du inte känner till om påståendet är riktigt eller felaktigt". Ideologisk vänster-högeridentifikation bygger på frågan: "Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?". Respondenterna använde en elvgradig skala från 0 ("långt till vänster") till 10 ("långt till höger"). Utbildning är byggd på frågan om vilken utbildningsnivå intervjupersonen uppnått: Låg utbildning innefattar: ej fullgjort grundskola (eller motsvarande obligatorisk skola), grundskola (eller motsvarande obligatorisk skola). Medel utbildning innefattar: studier vid gymnasium, folkhögskola (eller motsvarande), examen från gymnasium, folkhögskola (eller motsvarande), eftergymnasial utbildning (ej högskola/universitet). Hög utbildning innefattar: studier vid högskola/universitet, studier vid/examen från forskarutbildning.

Källa: Valundersökningarna 2006, 2010 och 2014 samt Europaparlamentsvalundersökningen 2014

Bland de senfärdiga väljarna som bestämde partivalet under sista veckan återfinns en klar majoritet av alla mellanblocksbytare (5 procent). För balansen mellan de båda regeringsalternativen är alltså den sista valveckan viktig i så måtto att det var då de flesta blockbyterna bestämde sig för att göra slag i saken och ta klivet över blockgränsen. Sista minuten-blockbyten är klart vanligast bland personer som saknar partipreferens (10 procent) och som står ideologiskt i mitten (10 procent) men det fanns vid 2014 års val inga klara samband med politisk kunskap eller politiskt intresse.

Den mest pessimistiska skildringen av de okunniga och ointresserade väljare som kommer sent till festen och som bestämmer partivalet i sista stund och därmed får ett slags avgörande betydelse för valresultatet kan komma att behöva revideras i ljuset av de här analyserna. De rörliga väljarna har kommit att transformeras under de fem-sex decennier som passerat.

Valundersökningen 2014 tecknar bilden av en partibyttande väljare som skiljer sig en hel del från den klassiska flytande väljaren som omtalades inledningsvis. Andelen som byter parti mellan valen är idag klart högre bland universitetsutbildade än bland lågutbildade (40 mot 19 procent), vilket också återspeglar sig i det faktum att yngre (18-29 år) är mer rörliga än äldre (60-85 år) (49 mot 29 procent). Politiskt intresse har ett blygsamt samband med andelen partibyten. Däremot finns ett klart samband när det gäller diskussionsfrekvens och hur mycket väljarna "tar för sig" i diskussionerna när samtalet kommer in på politik: de diskussionsvilliga är mer rörliga än de som inte diskuterar politik. Snarare är det idag svårigheter att se skillnader mellan partierna och ett generellt lägre förtroende för politiker som kännetecknar de rörliga väljarna. Måter vi politisk kunskap är det de allra mest kunniga som bytte parti oftare än de minst kunniga väljarna (41 mot 13 procent). Allt det här är delvis nya mönster som vi inte känner igen från tidigare studier av väljarrörlighet.

Trevalsörlighet

Det är endast med viss svårighet vi kan spåra individuellt väljarbeteende längre tillbaka än två val. Valundersökningarna är tvåvalspaneler och det existerar så vitt vi vet inte några renodlade panelstudier som sträcker sig över tre eller ännu fler val. Men eftersom vi alltid frågar om valminne från föregående val kan vi alltid ta oss ett ytterligare val tillbaka – i det här fallet till 2006 års val – för att följa väljarnas röstningshistoria på individnivå.

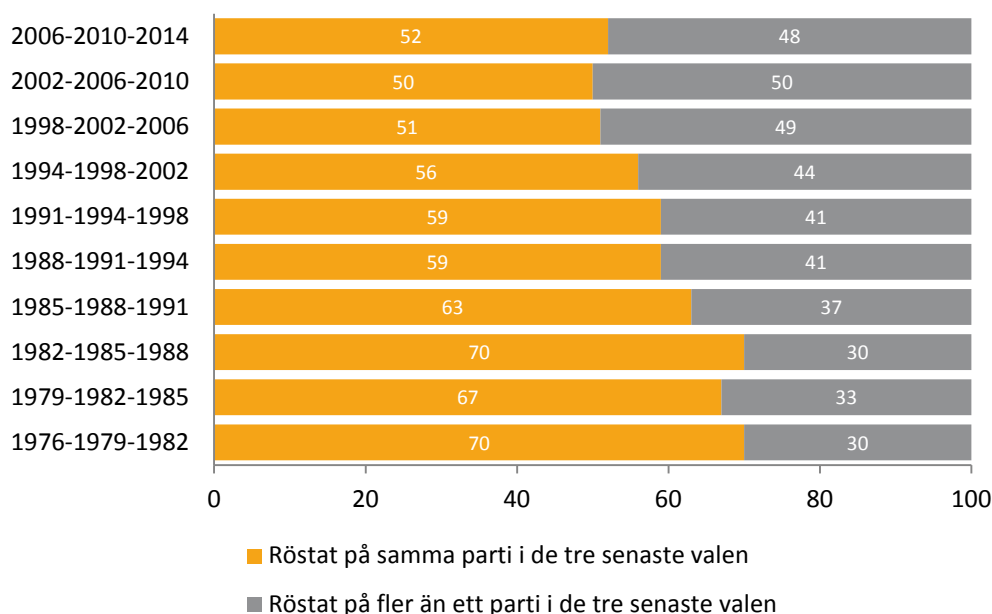
I figur 4 redovisas en analys av hur stor andel av väljarkåren som röstar på samma parti i tre på varandra följande val. Det finns skäl att misstänka att vi överskattar stabiliteten och underskattar rörligheten bland väljarna i en sådan analys. Det beror för det första på att statistiken över trevalsörlighet till övervägande delen bygger på minnesuppgifter, och dessa vet vi är behäftade med relativt stora mätfel (ungefär var fjärde väljare som deltar i Valundersökningarnas tvåvalspaneler minns inte eller minns fel hur de röstade i ett val för fyra år sedan)⁵. För det andra misstänker vi att rörliga väljare generellt sett är något underrepresenterade bland paneldeltagarna.

⁵ Andelen respondenter i valundersökningarnas mellanvalspaneler som uppger att de inte minns hur de röstade i det senaste valet, alternativt uppger ett helt annat parti än de gjorde vid första intervju tillfället har vuxit under de senaste trettio åren, i synnerhet efter förlängningen av mandatperioderna från 3 till 4 år och när antalet partier blivit fler: 1976: 15 procent, 1979: 12 procent, 1982: 14 procent, 1985: 14 procent, 1988: 17 procent, 1991: 16 procent, 1994: 15 procent, 1998: 22 procent, 2002: 27 procent, 2006: 26 procent, 2010: 25 procent och 2014: 25 procent.

I figur 4 redovisas den totala trevalsörligheten i svenska riksdagsval ända tillbaka till 1982, det är av naturliga skäl den tidigast möjliga trevalspanelen vi kan använda. Resultaten visar som väntat en tydlig nedgång i andelen partiväljare som är helt stabila i sitt partival. Vid riksdagsvalen 1976-1979-1982 röstade hela sju av tio väljare (70 procent) på samma parti alla tre gångerna. Vid de tre senaste valen har motsvarande andel varit strax över 50 procent. Även om vi sannolikt överskattar trevalsstabiliteten något i dessa panelstudier är uppgiften att halva valmanskåren tycks vara helt stabil i sitt rösningsbeteende intressant. Det markerar ett slags övre gräns för väljarrörligheten. Att den sjunkande trenden stannat upp är också intressant. Det kan betyda att det saknas förutsättningarna för ytterligare ökad väljarrörlighet i kommande val. Rörligheten kanske stabiliseras på en hög nivå och fortsätter inte att växa.

Figur 4
Trevalsörlighet i svenska riksdagsval. Andel som röstar på samma/olika partier i tre på varandra följande riksdagsval 1976-2014 (procent).

Figure 4. Individual level three election volatility in Swedish general elections. Proportion of voters voting for the same/different parties at three consecutive elections 1976-2014 (Per cent).

Kommentar: Uppgifter om partival i tre efter varandra följande riksdagsval bygger på analyser av valundersökningarnas tvåvalspaneler och vilar på panelernas valminne från tidpunkt 1, uppgivet partival vid tidpunkt 2 och uppgivet partival vid tidpunkt 3. Antalet svarande för de tre senaste mellanvalspanelerna är 650, 795 respektive 928 personer. För de tidigare panelanalyserna varierar antalet svarande med mellan 1 000-1 500 personer.

Källa: Svenska valundersökningar, rullande tvåstegspaneler 1976-2014.

Efter 2014 års val uppstod en eftervalsdiskussion som handlade om en specifik typ av trevalsörlighet.⁶ Moderaternas opinionschef framförde en hypotes om att de väljare som Moderaterna tappade till Sverigedemokraterna egentligen inte var några Moderata kärnväljare utan bestod av väljare som i sentida val skulle ha "ärvts" från Socialdemokraterna. För att pröva hypotesen om trevalsörlighet kan man använda Valundersökningarnas tvåvalspanel mellan 2010 och 2014. En sådan

⁶ Analyserna av trevalsörlighet 2006-2010-2014 som här redovisas har tidigare presenterats i Ekengren & Oscarsson (2015).

analys vilar på de respondenter som intervjuats vid båda tillfällena och som i samband med 2010 års val också besvarade frågan om hur de röstade i 2006 års val. Analysen visar att det bland dessa respondenter (n=610 personer) inte återfinns *en enda* som rört sig från Socialdemokraterna till Moderaterna mellan 2006 och 2010 års val och sedan fortsatt sin vandring till Sverigedemokraterna 2014. Det bästa material vi har tillgång till ger alltså inget stöd för hypotesen att det ägt rum någon nämnvärd trevalsrörlighet mellan S-M-SD. Däremot finns det betydligt fler fall som passar in på röstningsmönstret M-M-SD (1,6 procent) och S-M-S (0,5 procent) (Ekengren & Oscarsson 2015).⁷

Huvuddelen av alla partibyten äger rum tidigt

En av de mer robusta resultaten från väljarforskningen är att intensiva valkampanjer visserligen betyder mycket för att *intressera, engagera och informera* väljare (Norris et al. 1999; Brady & Johnston 2006; Vreese 2007) men samtidigt betydligt mindre när det gäller att på kort tid *omvända* väljare, det vill säga framkalla partibyten från ett parti till ett annat (Lazarsfeld, Berelson & Gaudet 1944; Farrell & Schmitt-Beck 2002; Oscarsson 2013). Effekten av valkampanjer på väljarnas röstningsbeteende är fortfarande högst begränsat trots att allt fler bestämmer partivalet sent. Som vi kommer att se i de kommande analyserna gäller detta i hög grad även för Sverige.

När äger de flesta partibyten rum? Dynamiken i den svenska väljarrörligheten kan undersökas med hjälp av valundersökningarnas mellanvalspaneler. I tabell 6 redovisar vi resultaten av en analys av hur vanligt förekommande fem olika typer av mellanvalsbeteenden har varit bland partiväljarna 1973-2014. Med hjälp av tre olika uppgifter – partival vid tidpunkt 1, röstningsintention inför val vid tidpunkt 2 och partival vid tidpunkt 2 – för samma individer kan vi identifiera fem olika beteenden.

Gruppen *stabila väljare* är de som vid samtliga tre tillfällen uppger att de har röstat/tänker rösta på ett och samma parti. Andelen stabila väljare har minskat över tid, från omkring 80 procent under 1970-talet till omkring 60 procent i de tre senaste valen (se tabell 6).

Väljare med kalla fötter har vi kallat de väljare som inför ett val uppgett att de tänkt rösta på ett annat parti än vid föregående val men ändå till slut valt att falla tillbaka på sitt tidigare partival. Ett nytt parti övervägdes men röstningsintentionen fullföljdes inte. Denna kategori har blivit något vanligare över tid och samlade vid det senaste valet 6 procent av väljarna. De är på papperet ett slags sena

⁷ Resultaten som hänvisas till i texten är hämtade från de svenska valundersökningarna 2010 och 2014 (Ekengren & Oscarsson 2015). Analysen bygger på de relativt få respondenter som intervjuats vid valen 2010 och 2014 och som svarat på frågor om hur de röstade i 2006 års val (n=610). Uppgifterna om partival 2010 och 2014 har kontrollerats mot offentliga röstlängder. För mer information om Valforskningsprogrammets rullande tvåvalspaneler, se (Oscarsson & Holmberg 2011). För detaljer om undersökningen, se (Oleskog Tryggvason & Hedberg 2015). Observera att procenttalen i tabellen inte summerar till 100 procent eftersom flera av kategorierna inte är ömsesidigt uteslutande. Ett ytterligare stöd för att det inte kan ha ägt rum några substantiella väljarströmmar från S till SD via M under de senaste tre valen kan hämtas från Göteborgs universitets stora (Oleskog Tryggvason 2014; Oleskog Tryggvason & Hedberg 2015) medborgarpanel (www.lore.gu.se), en i huvudsak självrekryterad panel av respondenter som varit aktiva panelister ända sedan före valet 2010 och som fått frågor om röstning 2006. Inte heller i Medborgarpanelen återfinns en enda svarande som röstat på Socialdemokraterna 2006, rört sig till Moderaterna 2010 och därefter bytt till Sverigedemokraterna 2014. Däremot samlar kombinationen M-M-SD 55 svarande av 3 350 (1,8 procent), det vill säga mycket nära den proportion som i Valundersökningmaterialet. Motsvarande andel för S-M-S är 10 personer (0,3 procent). Två oberoende studier av olika karaktär bekräftar därmed samma sak: Trevalsrörlighet 2006, 2010 och 2014 från S till M till SD var synnerligen ovanliga.

valrörelsebytare men tillhör alltså väljare som prövar en ny idé men som faller tillbaka på ett tidigare valt parti.

De tidiga bytarna har alltid varit den i särklass största bytarkategorin bland väljarna. Det handlar om de väljare som i valundersökningarnas förvalsintervju uppger att de tänker rösta på ett nytt parti och sedan fullföljer bytet. Med tidigt avses här att man alltså bytt parti tidigare än då valundersökningarnas förvalsintervjuer drar igång, vilket är fyra veckor före valet. Kategorin växer över tid, från 12 procent 1976 till 21 procent vid det senaste valet 2014. De borgerliga maktskiftesvalen 1991 och 2006 sticker ut från den allmänna trenden i den meningen att det varit särskilt höga andelar tidiga byten vid dessa tillfällen.

Tabell 6 Analys av förekomsten av olika kombinationer av partival vid tidpunkt 1, röstningsintention inför val vid tidpunkt 2 och slutligt partival vid tidpunkt t2. Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare vid svenska riksdagsval 1976-2014 (procent).

Table 6 Analysis of combinations of party choice at t1, vote intention at t2 and final party choice at t2. Proportion of stable voters, voters with "cold feet", early party switchers, late party switchers and floating party switchers at Swedish general elections 1976-2014 (Per cent).

	Mellanvalspanel											
	73-76	76-79	79-82	82-85	85-88	88-91	91-94	94-98	98-02	02-06	06-10	10-14
Stabila väljare	78	80	78	80	77	68	72	70	68	57	63	63
Väljare med kalla fötter	3	3	3	2	4	4	3	3	4	4	5	6
Tidiga bytare	12	12	13	11	12	20	18	16	15	27	20	21
Sena bytare	5	4	5	6	5	5	4	8	8	8	7	7
Flytande bytare	2	1	1	1	2	3	3	3	5	4	4	3
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	910	955	977	948	847	803	829	605	694	915	821	708

Kommentar: I analysen ingår uppgifter om partival i föregående val (paneluppgift från föregående val, kompletterat med minnesdata för de som inte ingår i det bakåtgående panelsteget), partival vid det aktuella valet och en fråga om röstningsintention i det aktuella valet (förvalsintervju). I procentbasen ingår samtliga intervjupersoner som angivit ett parti vid samtliga tre tillfällen. Röstningsintention bygger på en förvalsfråga om vilket parti uppgiftslämnaren avser rösta på i riksdagsvalet. Svaren har kompletterats med uppgifter om bästa parti. Sedan 2006 har frågan om röstningsintention kompletterats med en följdfråga: Intervjupersoner som säger sig vara osäkra på vilket parti de avser rösta på har fått en tilläggsfråga om vilket parti de lutar åt att rösta på.

Källa: Svenska valundersökningar 1973-2014: mellanvalspanelerna.

De sena bytarna är de som uppger strax före valet att de tänker rösta på samma parti som förra gången men som efter valet berättar för oss – via valundersökningarnas eftervalsenkät – att de röstade på ett annat parti. Detta handlar alltså om valrörelsebytarna – sinnebilderna för de flytande väljarna. I våra analyser samlar denna kategori inte särskilt stor andel av väljarkåren – på sin höjd 7-8 procent i mer sentida val. Med tanke på paneldesignet underskattar vi sannolikt denna andel med någon eller några enheter. Men ändå. De sena bytare som finns inom räckhåll för omvändelse (*conversion*) sent i valrörelserna är relativt få. Dessutom är det sannolikt att en del av dem ägnar sig åt strategisk röstning och att det därför inte handlar om egentliga partibytten.

Den sista femte kategori väljare i vår uppställning har vi benämnt *flytande bytare*. Det handlar här om väljare som vid de tre tillfällena vi frågat dem om röstning eller röstningsintention har uppgivit tre olika partier. De röstade på parti A vid det första valtillfället, uppgav att de tänkte rösta på parti B vid det andra valtillfället men lade slutligen sin röst på parti C. Detta är inte heller någon stor grupp. Vid de

senaste svenska valen har de flytande bytarna utgjort som mest fem procent av partiväljarna.

Analyserna vidimerar en viktig insikt om svenskt väljarbeteende som är central för förståelsen av politisk förändring vid valurnorna: den absoluta merparten av det totala antalet partibyten har vid de allra flesta riksdagsval sedan 1976 ägt rum innan valrörelserna tar sin början! Räkna man samman de tidiga bytarna (21 procent) med de som får kalla fötter och inte fullbordar sina partibyten (6 procent) blir normalbilden av tidiga partibyten ännu tydligare. Denna insikt om tidpunkten för partibyten är central när vi bedömer valkampanjers potentiella betydelse för valutgången och för partiernas möjligheter att vinna väljare från varandra i samband med valrörelser (Hillygus 2010).

Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna

Visst byter en god del väljare parti under valrörelserna. Vi visade i rapportens inledning att andelen väljare som uppger en röstningsintention i våra undersökningar före valet men som sedan röstar på ett annat parti har ökat från 7 till 17 procent mellan 1968 och 2014. Frågan är om 17 procent partibytare under en valrörelse egentligen är att betrakta som mycket eller litet? Å ena sidan handlar det om omkring en miljon väljare som byter parti under valrörelserna. Blåser valvindarna stadigt åt ett håll under den sista valveckan då de flesta väljare besöker vallokalen kan en miljon väljare komma att spela en helt avgörande roll för valutgången. Men å andra sidan vet vi att mycket av denna korttidsrörlighet tar ut vartannat och att åtminstone hälften av alla partibyten är byten mellan partier inom samma block. Därtill kommer förändringar mellan intention och röstningsbeteende som beror på kortsiktiga taktiska överväganden där till exempel omtyckta partiers närhet till fyraprocentspärren och koalitions signaler från partierna vägs in.

Frågan är hur stora konsekvenser det ökade valrörelsebyttandet har haft för partiernas fram- och motgångar i det sista intensiva slutskedet av svenska valkampanjer. En god spurt kräver en konsekvent valvind i ryggen under ett par tre veckor för att ge tydliga utslag. Väljarvinster från visst håll får inte samtidigt innebära väljarförluster åt något annat.

Historiken när det gäller partiernas spurtvinster och spurtförluster har i figur 5 uppdaterats med de senaste data från 2014 års valundersökning. De bekräftar vad som varit känt sedan tidigare (Oscarsson 2013), att valrörelsernas slutskede inte innebär några dramatiska förskjutningar av partiernas röststöd. En stor del av den dryga miljon partibyten som äger rum under slutskedet av valrörelserna tar ut varandra och leder inte till särskilt stora aggregerade vinster eller förluster för något parti. Storleken på förskjutningarna av partiernas röststöd under valrörelserna är också klart mindre än de förskjutningar som ägt rum mellan valen (för de 14 undersökta valrörelserna är rörelserna mindre än plus/minus en procentenhet i 59 fall av 100 och mindre än plus/minus två procentenheter i 87 fall av 100). Det finns alltså en tydlig och låg gräns för hur stora väljarövergångar som är möjligt att åstadkomma av partiernas valkampanjande under en svensk valrörelse.

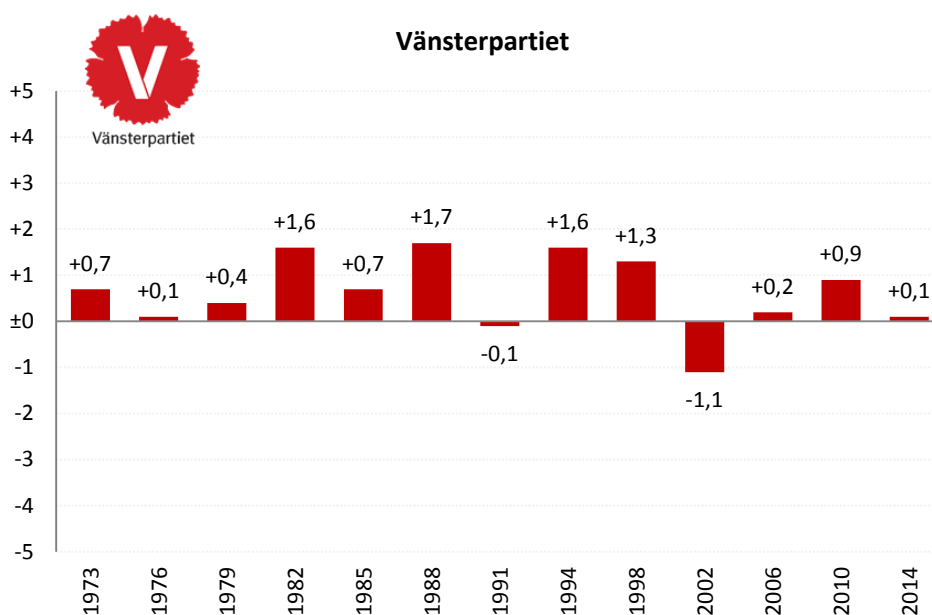
Vi lär oss av resultaten att Socialdemokraterna har lidit väljarförluster i alla valrörelser sedan 1968 utom i samband med 2010 års val. Vänsterpartiet å sin sida noterar spurtvinster i alla val utom 2002. Vi lär oss också att spurtvinster och spurtförluster har varit klart större för partier till höger än partier till vänster. Den

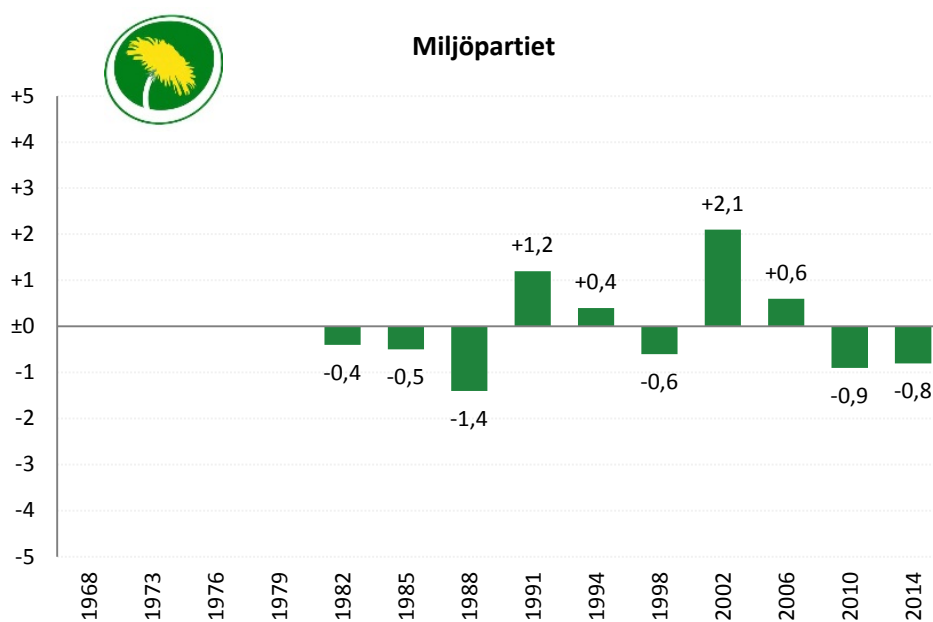
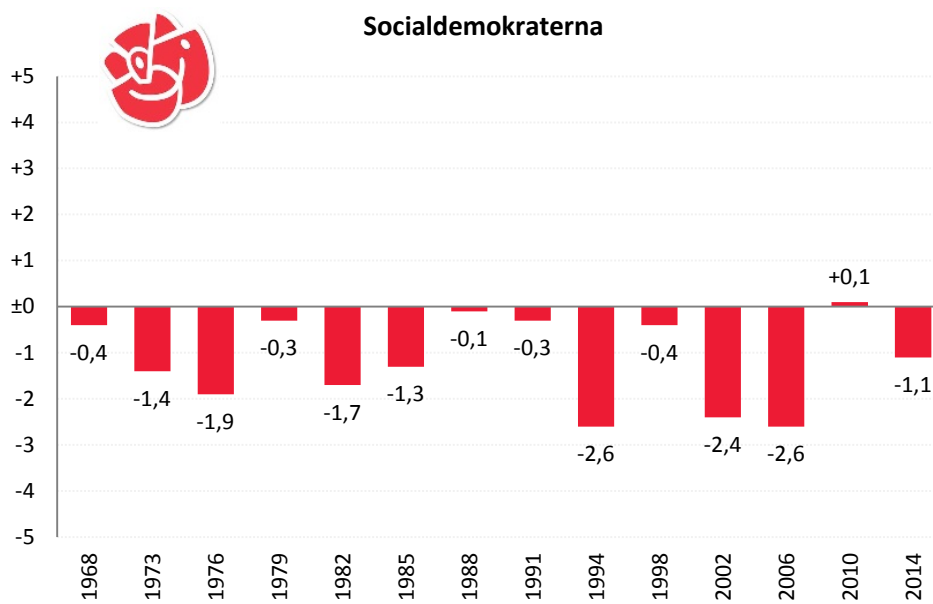
historiska förklaringen är att det funnits fler partier i center-högerregionen av partisystemet samtidigt som väljarrörligheten totalt sett varit högre bland borgerliga väljare.

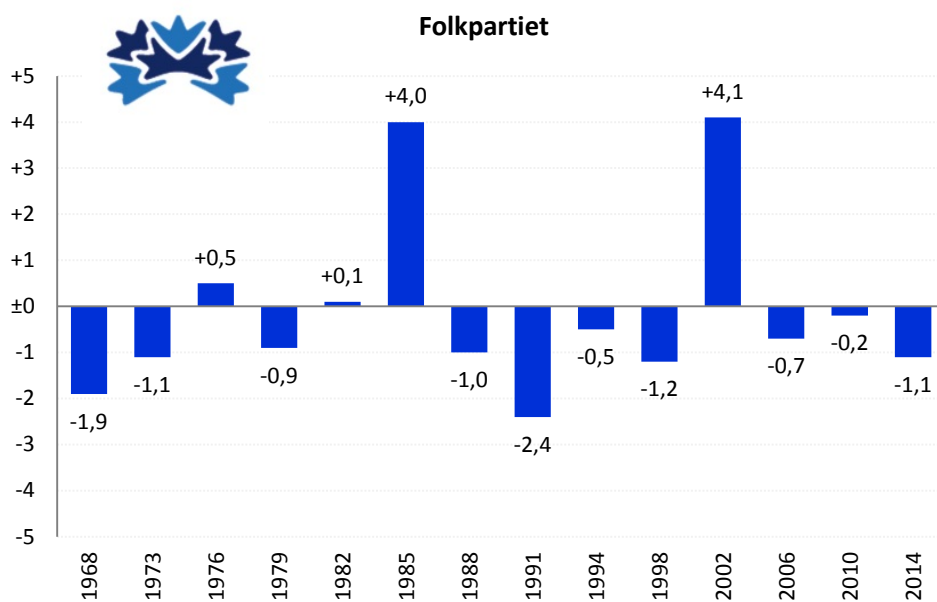
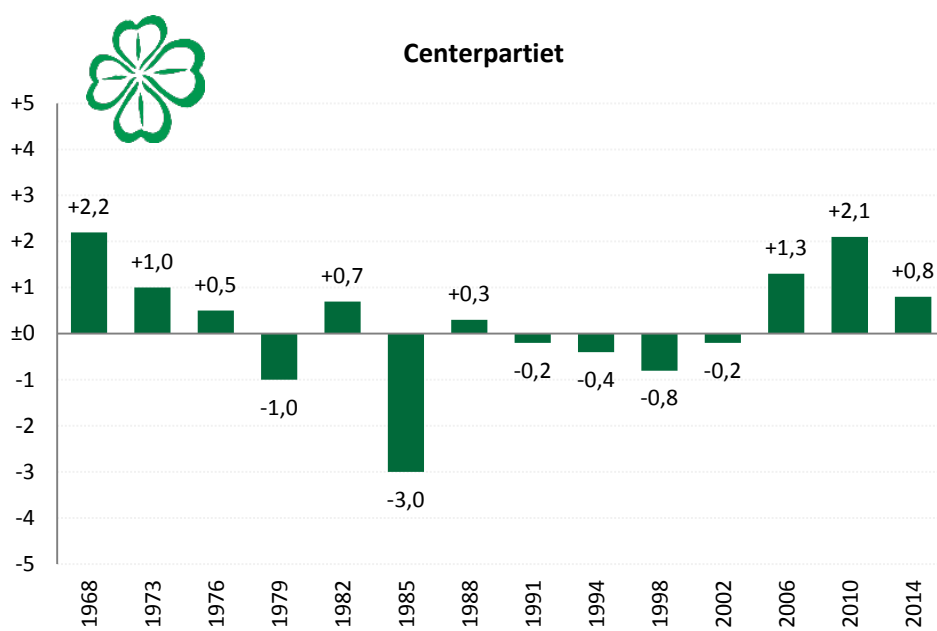
Valrörelsen 2014 kommer inte gå till historien som ett särskilt dramatiskt val, åtminstone inte när det gäller förskjutningar av partiernas röststöd under de sista veckorna av valkampanjerna. De tio största spurtvinsterna och -förlusterna för partier under svenska valrörelser 1968-2014 har alla inbegripit borgerliga partier och dessutom varit isolerade till specifika och minnesvärda val. Rörelser under *valrörelsen 1985* kvalar in på topplistan #2 med Folkpartiets spurtvinst (+4,0 procentenheter), Kristdemokraternas spurtvinst (+2,5 pe) och Centerpartiets spurtförlust (-3,0 pe). *Valrörelsen 1998* är också representerad på topplistan med Kristdemokraternas spurtvinst (+3,0 pe) och Moderaternas spurtförlust (-2,8 pe). *Valrörelsen 2002* orsakade den hittills största aggregerade spurtvinsten för ett parti med Folkpartiets väljarvinster (+4,1 procentenheter) och Moderaternas spurtförlust (-2,4 pe). Och *valrörelsen 2010* kommer också med på listan: Moderaterna gjorde ett succéartat val och hade blivit största parti om man inte gjort en så dålig spurt (-3,6 procentenheter).

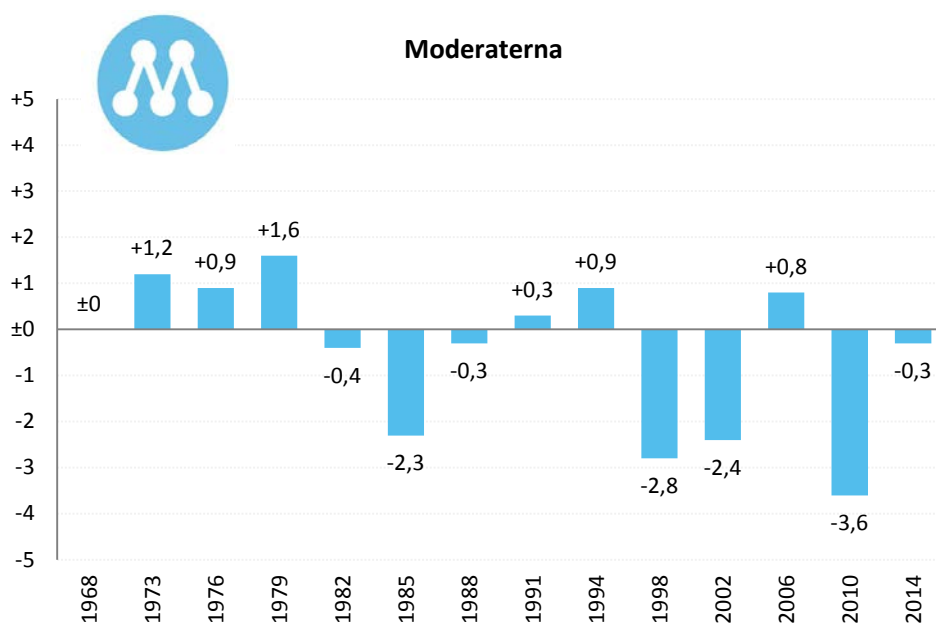
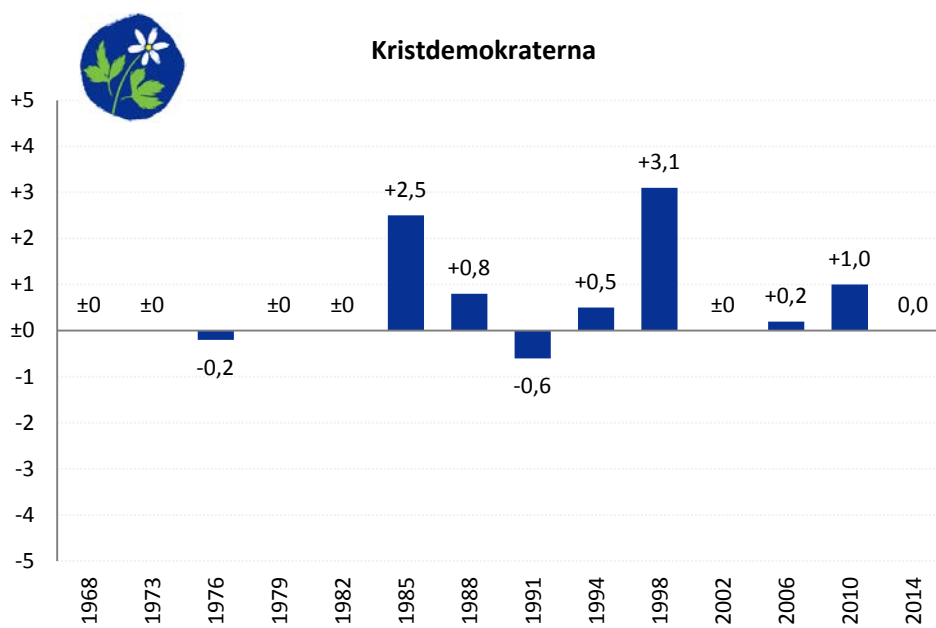
Figur 5
Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna 1968-2014. En jämförelse av väljarnas röstmotiv intention från före valet och uppgivet partival efter valet (procentenheters förändring).

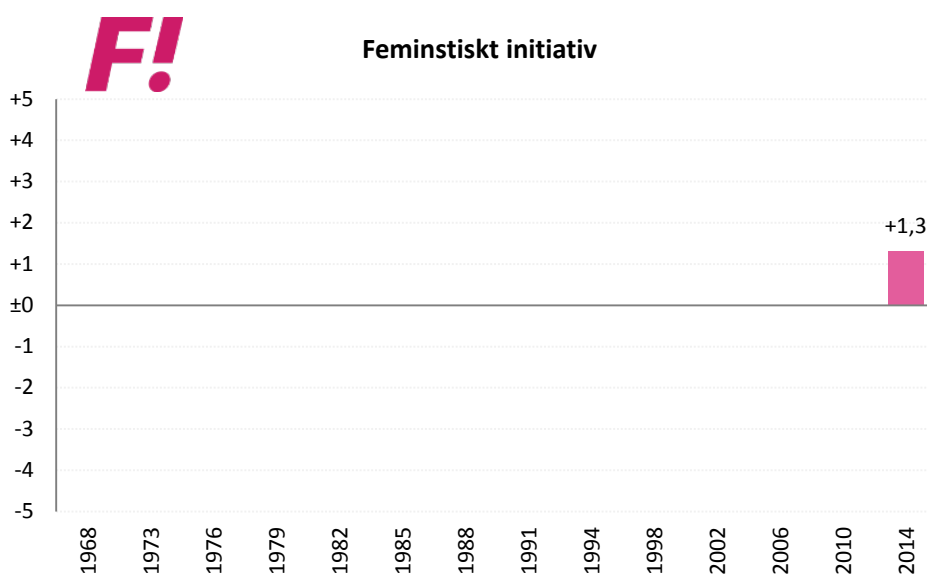
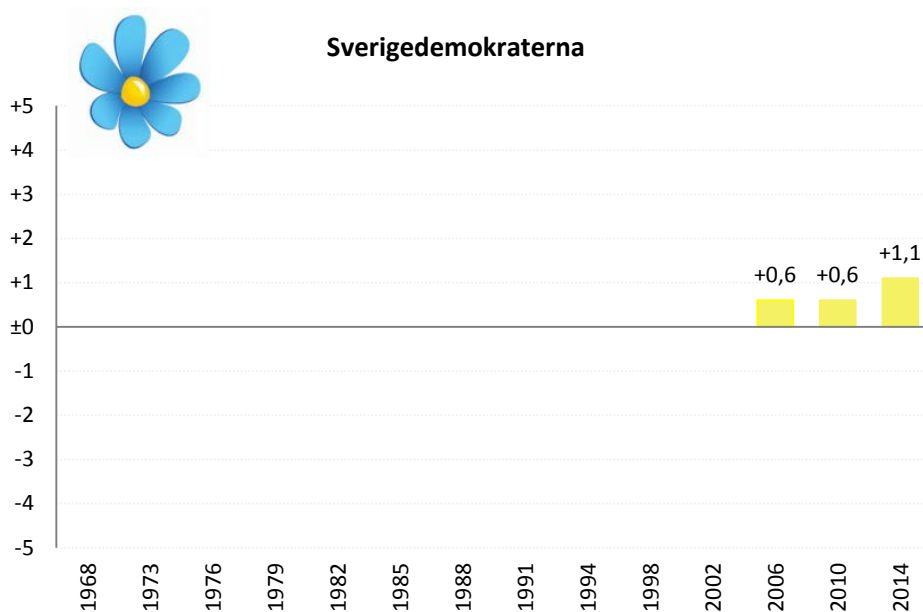
Figure 5. Net gains and losses for the parties during Swedish election campaigns 1968-2014: A comparison of vote intention before election with post-election recall data (Percentage points).

Kommentar: I analysen ingår de som i valundersökningarna förvalsintervjuer uppgett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de röstade. Svartspersoner som inte velat uppge en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Med "under valrörelserna" avses fältperioden för valundersökningarnas förvalsintervjuer, vilket motsvarar de fyra sista veckorna före respektive riksdagsval. I 1970 års valundersökning gjordes inga förvalsintervjuer. Ny demokrati gjorde spurtvinster på 2,1 procentenheter inför 1991 års val och 0,2 procentenheter inför 1994 års val.

Källa: Valundersökningarna 1968-2014.

Det som är intressant med de valrörelser som kvalar in som de mest dramatiska sett till sena spurtvinster och spurtförluster är att de i det svenska fallet samtidigt varit några av de mest ospännande tillställningarna sett till regeringsfrågan. I samband med 1985, 1998 och 2002 års val var opinionsläget sådant att det inte fanns särskilt stora utsikter till regeringsskifte. Huruvida detta varit en ren tillfällighet är förstås svårt att uttala sig om med så få fall det här handlar om.

Återstår att förklara Moderaternas stora spurtförluster i valrörelsen 2010. Här handlade hela effekten av valrörelsen om att en god del av de väljare som tänkt rösta på Moderaterna före valet valde att rösta strategiskt på Kristdemokraterna för att säkra att partiet klarade fyraprocentsspärren och därmed säkrade en fortsatt Alliansregering. Dramatiken i svenska valrörelser tycks påverkas mer av kontextuella omständigheter – ospännande val och taktikröstning – än av partiernas kampanjande. Det betyder förstås inte att valkampanjer skulle vara onödiga, bara att de oftast inte leder till att stora delar valmanskåren samfällt konverterar från ett parti till ett annat under de sista veckorna.

Väljarflykten från Moderaterna

Det har börjat bli dags att närma sig analyser som kan ge förklaringar till de väljarströmmar vi sett mellan 2010 och 2014 års val. Här fokuserar vi analysen till de två partier som förändrade sitt röststöd mest mellan 2010 och 2014 års val. På en aggregerad nivå visar opinionsmätningar att Moderaternas väljarflykt och Sverigedemokraternas framgångar inte var några valrörelsefenomen utan började långt tidigare under mandatperioden. I själva verket är det tydligt att det i båda fallen handlar om gradvisa opinionsförskjutningar som påbörjats redan efter valet 2010 (se figur 6).

Att ett bärande regeringsparti som Moderaterna tar stryk i opinionen är snarare regel än undantag. Att regeringsbärande partiet i en koalition drabbas av de största opinionsnedgångarna är också det vanliga mönstret om man undersöker de 13 svenska mandatperioderna för vilka vi har tillgång till månatliga opinionsmätningar.⁸

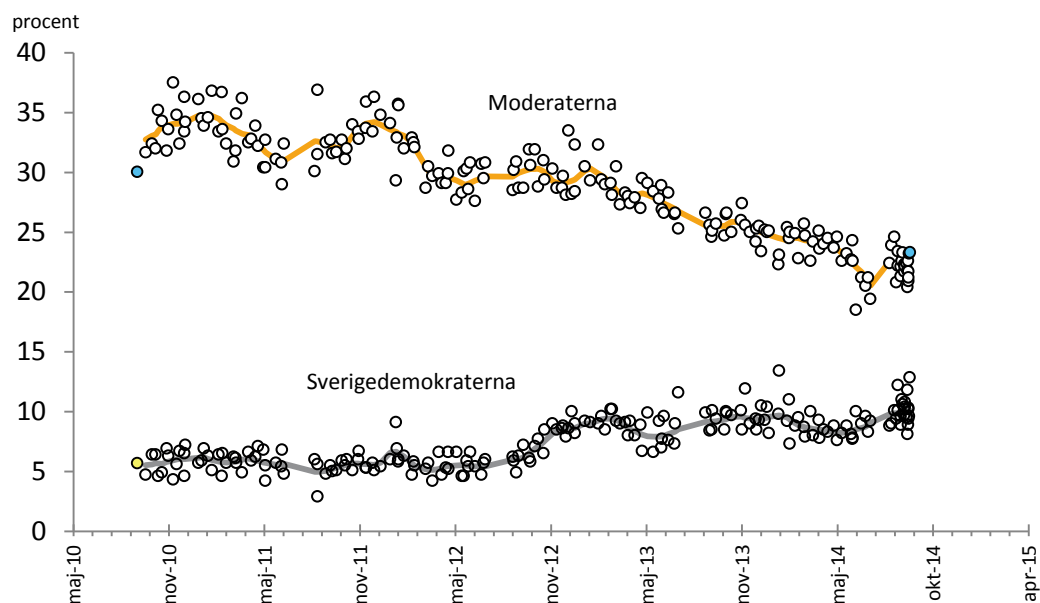
Moderaternas väljartapp och Sverigedemokraternas framgångar var på det hela taget ungefär lika stora i alla väljargrupper – och så brukar det också vara när det handlar om så pass stora aggregerade förändringar från ett val till ett annat. Men det går givetvis att notera vissa skillnader. I tabell 7 redovisas i detalj resultat från Valundersökningen 2014 som visar partiernas röststöd i riksdagsvalet 2014 i ett urval väljargrupper. Som stöd för tolkningar visar tabellen också hur partiernas stöd har förändrats sedan valet 2010 och om dessa förändringar är tillräckligt stora för att vara statistiskt signifikanta (markerat med ** i tabellen).⁹

⁸ En analys av Sifos månatliga opinionsmätningar sedan 1967 av hur opinionsstödet för regeringspartier brukar förändras under mandatperiodernas gång finns redovisad här: <http://www.henrikoscarsson.com/2015/05/stodet-for-sittande-regering-under.html>.

⁹ Notera att antalet svarande är lågt för en del grupper i tabell 7 och att alla resultat i tabellen är oviktade, vilket betyder att framför allt SDs resultat är underskattat. Underskattningen av SD i förhållande till partiets faktiska valresultat (12,7 procent) bedöms dock inte vara lika avgörande för förändringstalen i olika grupper. En viss stabilitet i resultaten i de olika grupperna kommer sig av valundersökningarnas paneldesign; ungefär hälften av de intervjuade 2014 deltog i 2010 års valundersökning och det finns en betydande stabilitet när det gäller grupptillhörighet för individuella väljare.

Figur 6
Opinionsutvecklingen för Moderaterna och Sverigedemokraterna under mandatperioden 2010-2014 enligt opinionsmätningar från SCB, Novus, Ipsos, Sifo och Demoskop (procent).

Figure 6. Opinion poll results for the Conservative party and the Sweden Democrats in the election period 2010-2014 according to polls from SCB, Novus, Ipsos, Sifo, and Demoskop (Per cent).

Kommentar: Data om opinionsutvecklingen för partierna har inhämtats från publika källor (SCB och opinionsinstitutet). Trendlinjen representerar här ett viktat genomsnitt som tar hänsyn till publiceringsdatum (datapunkter nära i tiden väger tyngre än de med större tidsmässigt avstånd) och undersökningarnas storlek (stora undersökningar väger tyngre än små) framtaget med hjälp av en funktion som kallas lpolynomial regression).

Moderaterna förlorade till att börja med lika mycket manliga som kvinnliga väljare mellan 2010 och 2014 enligt Valundersökningarna (se tabell 7). Nedgången var minus nio procentenheter ned till 26 procent bland män och minus sju procentenheter bland kvinnor ned till 20 procent. M höll ställningarna bland de yngre och bland 41-50-åringar men minskade i alla andra åldersgrupper, allra mest bland 70+ som annars brukar kännetecknas störst stabilitet och högst grad av anhängarskap (-14 procentenheter). I valundersökningarnas material var *Moderaternas* nedgång bland de äldsta allra störst bland kvinnliga väljare (-16 procentenheter).

Medan lågutbildade väljare valde att stödja *Moderaterna* i samma utsträckning som de gjort 2014 kom de största förlusterna bland medel- och högutbildade. Bland högre tjänstemannafamiljer tappade M hela 18 procentenheter ned till 32 procent. Väljarförlusterna var som störst i medelklassgrupper och bland tjänstemän i de övre inkomstskikten.

Sverigedemokraterna gjorde väljarframgångar i alla åldersgrupper utom i gruppen förstagångsväljare, enligt Valundersökningen 2014. Framgångarna i äldre väljargrupper innebar att sammansättningen av SDs väljarkår förändrades dramatiskt jämfört med tidigare val. I 2014 års val var röststödet för partiet ungefär lika stort i alla åldersgrupper (se tabell 7). De något större väljarvinsterna bland män accentuerade de könsskillnader i stödet för SD som vi sett i tidigare val, framför

allt bland de allra äldsta. I åldersgruppen manliga väljare 61-70 år nådde SD 17 procent (+11 procentenheter).

Sverigedemokraterna hade signifikant starkare tillströmning i gruppen sverigefödda (+6 procentenheter) än i gruppen födda utanför Sverige (+3 pe). Även landsbygdsprofilen stärktes ytterligare med större väljarvinster bland boende på ren landsbygd (+10 procentenheter) och i mindre tätorter (+6 pe) än bland boende i städerna (+2 pe). I grupper med kortare utbildningar var tillväxten av SD-väljare större än i grupper med eftergymnasiala utbildningar. Det finns också en tydlig klassprofil när man undersöker SDs tillväxt med hjälp av Valundersökningarna med större förändringstal bland arbetare (+8 pe) än i medelklassen (+4 pe). Enligt Valundersökningarna röstade 15 procent av LOs medlemmar på SD vilket var en ökning med +8 procentenheter jämfört med 2010.

Det är ett stort misstag att dra slutsatsen att det finns ett kommunicerande kärn mellan M och SD i den meningen att alla aggregerade M-förluster i de olika demografiska grupperna per automatik kan översättas till SD-vinster. Vi vet från bytaranalysen tidigare i rapporten att Moderaterna nettotappade fler väljare till de andra allianspartierna än vad de tappade till SD mellan 2010 och 2014. Väljartappet till S var också betydande. Detaljerade analyser av vilka väljare det handlar om bekräftar tidigare publicerade eftervalsanalyser – bland annat byggt på SVTs vallokalsundersökning – som gör gällande att de olika bytargrupperna var mycket olika varandra till karaktären (Holmberg, Näsman & Gustafsson 2014). Demografiskt tappade Moderaterna främst äldre, och främst män, till Sverigedemokraterna. Sannolikheten att tillhöra gruppen som bytte från M till SD mellan 2010 och 2014 är signifikant högre för äldre män än för äldre kvinnor och tydligt högre bland äldre än bland yngre.

Tabell 7

Partiernas röststöd 2014 och framgångar respektive tillbakagångar 2010-2014 i olika väljargrupper (procent och procentenheters förändring)
 Party vote in the 2014 general election, and aggregated change in support since 2010, among different voter groups (Per cent, percentage points).

Partival 2014																									
grupp	V	Δ	S	Δ	C	Δ	FP	Δ	M	Δ	KD	Δ	MP	Δ	SD	Δ	FI	ÖVR	Δ	Summa	svarande	S+MP			
Kön																									
Kvinnor	7	+2	**	32	-1	7	-2	**	6	-2	**	5	±0	10	±0	7	+5	**	5	0	-1	100	965	43	
Man	7	+1		30	+1	5	+1		6	-1		4	-1	7	-1	12	+7	**	2	1	±0	100	1003	37	
Ålder																									
18-22 år (förstagångsväljare)	6	+3		29	-1	10	+5	**	2	-5	**	4	±0	10	±0	6	-6	**	8	1	-2	100	110	39	
26-30 år	9	±0		27	+1	5	±0		6	+1	**	3	-2	15	-2	8	+2		6	2	-1	100	252	42	
31-40 år	6	+2		24	+2	6	±0		7	±0	**	5	±0	10	-5	**	8	+6	**	6	1	±0	100	307	35
41-50 år	4	-1		26	-4	**	-1		6	-3	**	3	±0	10	+2	9	+5	**	3	1	±0	100	339	37	
51-60 år	10	+2		34	-1	7	+1		4	-1	**	6	±0	7	+1	9	+7	**	1	0	±0	100	340	41	
61-70 år	8	+3	**	36	±0	5	-3		5	-4	**	4	-3	7	+1	12	+8	**	3	0	-1	100	384	43	
71-80 år	3	+1		38	-1	8	±0		10	+2	**	9	+3	3	+1	9	+7	**	1	0	±0	100	236	41	
Kvinnor																									
18-22 år (förstagångsväljare)	4	+1		31	-1	11	±0		2	-4		6	+4	9	±0	7	-4		7	2	-1	100	54	41	
22-30 år	7	-2		27	+2	5	-3		5	-1		4	-2	21	+1	5	+3		7	1	-3	100	110	48	
31-40 år	7	+3		23	+1	8	+1		7	±0	**	6	+1	15	-3	3	+2		9	0	-1	100	148	38	
41-50 år	5	-1		28	-5	**	-1		7	-4	**	3	-2	13	+3	7	+4	**	6	0	±0	100	163	41	
51-60 år	10	+4		37	-3	8	+2		4	-1	**	4	-1	8	+1	7	+6	**	3	1	+1	100	173	45	
61-70 år	9	+5	**	37	-1	6	-5	**	6	-5	**	7	±0	6	-1	7	+5	**	4	1	-1	100	189	42	
71-80 år	2	+1		40	-1	10	+1		6	±0	**	9	+2	4	+3	9	+8	**	2	0	±0	100	128	44	
Man																									
18-22 år (förstagångsväljare)	9	+5		27	±0	9	+8	**	2	-5	**	2	-4	11	+2	5	-8	**	9	0	-4	100	56	38	
22-30 år	10	+2		27	±0	5	+3		6	+2	**	3	±0	11	-4	11	±0		5	3	+1	100	142	38	
31-40 år	6	+1		26	+3	4	-1		6	-1	**	3	-2	6	-5	**	13	+10	**	3	1	±0	100	159	32
41-50 år	3	-7	**	24	-6	**	+1		5	±0	**	3	-4	8	+2	10	+8	**	1	1	+1	100	176	32	
51-60 år	11	+6	**	32	-1	7	+2		5	-3	**	7	±0	7	+2	12	+6	**	0	0	-1	100	167	38	
61-70 år	7	+2		35	+2	5	±0		4	-4	**	2	-5	8	+3	17	+11	**	1	0	-1	100	195	44	
71-80 år	5	+3		35	-2	5	-1		15	+4	**	9	+5	2	-1	9	+4	**	0	0	-1	100	108	37	

Tabell 7 (forts.)

Partival 2014

grupp	V	Δ	S	Δ	C	Δ	FP	Δ	M	Δ	KD	Δ	MP	Δ	SD	Δ	FI	ÖVR	Δ	Summa svarande	Antal S+MP		
Födelseland																							
Sverige	7	+2	**	29	-1	7	±0	6	-2	**	23	-8	**	9	±0	10	+6	**	4	1	-1	1805	
Annat land	8	±0	48	±0	1	-3	4	+1	22	-3	5	+1	6	±0	4	+3	1	2	+1	100	162		
Uppväxt																							
Ren landsbygd i Sverige	5	+1	31	+1	14	+1	3	-2	21	-8	**	4	-1	6	-2	12	+7	**	3	0	-1	344	
Mindre tätort i Sverige	10	+5	28	-5	4	±0	6	-1	22	-7	7	+1	12	+2	8	+3	2	1	±0	100	426		
Stad eller större tätort i Sverige	7	+1	33	+2	7	+2	8	-1	20	-8	4	-1	9	-2	8	+5	4	1	-1	100	399		
Stockholm, Göteborg eller Malmö	8	+2	23	+6	5	-3	11	±0	23	-14	5	-1	10	±0	9	+6	7	0	-2	100	266		
Annat land i Norden	8	15	31	±0	8	±0	8	-7	38	+30	0	-8	0	-7	8	+8	0	0	±0	100	13		
Annat land i Europa	13	+3	46	+3	0	-5	4	-3	17	-8	8	+3	8	+3	4	+4	0	0	±0	100	24		
Annat land utanför Europa	3	12	69	+11	0	±0	0	±0	17	+2	3	+3	6	-2	0	±0	3	0	-4	100	35		
Bostadsort																							
Ren landsbygd	6	+1	30	-2	11	-2	3	-1	22	-6	**	4	±0	6	-2	15	+10	**	3	0	-1	325	
Mindre tätort	5	+2	**	34	-2	7	+2	**	23	-10	**	4	-1	8	+1	11	+6	**	1	0	-1	421	
Större tätort	7	+1	34	+2	5	±0	7	-3	**	22	-8	**	9	±0	8	+5	**	3	1	±0	100	879	
Sthlm/gbg/malmö	8	+1	21	±0	5	±0	8	-1	27	-7	**	6	+1	12	-2	4	+2	9	1	-2	100	342	
Kyrkobesöksfrekvens																							
Minst en gång i månaden	4	+2	28	+6	**	14	+4	**	9	-12	**	24	-5	**	6	-3	3	+2	3	2	±0	117	
Några gånger om året	7	+3	**	27	±0	9	-5	**	21	-10	**	6	+1	9	+1	9	+7	**	3	0	-1	302	
En gång om året	8	+5	**	32	-2	**	7	+3	**	24	-9	**	3	-2	9	-1	8	+5	**	2	0	±0	661
Aldrig	9	±0	31	+2	4	-2	6	-2	20	-8	2	±0	10	±0	10	+4	7	1	-2	100	429		
Utbildningsnivå																							
Låg utbildning	5	±0	45	-6	**	5	±0	1	-3	21	±0	4	±0	2	±0	16	+9	**	0	0	-1	206	
Medel utbildning	7	+2	**	36	+5	**	7	+1	5	-3	**	4	-1	6	-2	**	12	+7	**	3	0	-2	635
Hög utbildning	9	+2	20	+2	8	±0	10	±0	22	-11	**	7	+1	15	-1	4	+3	**	6	1	±0	667	
Utbildningsnivå																							
Förgymnasial utbildning < 9 år	5	+2	48	-4	**	2	-4	**	3	-3	19	-5	**	3	+1	16	+11	**	0	0	±0	111	
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	5	+1	33	-9	**	8	+4	**	5	±0	3	-2	6	-1	14	+6	**	5	0	-3	100	200	
Gymnasial utbildning	6	+1	33	-1	6	±0	3	-3	**	23	-9	**	4	-1	14	+9	**	3	1	±0	100	834	
Eftergymnasial utbildning < 2 år	7	-3	28	+5	5	-2	7	-6	**	26	-2	7	+1	13	+2	5	+4	3	0	-1	100	120	
Eftergymnasial utbildning => 2 år	9	+3	**	22	+2	8	±0	9	-1	24	-9	**	6	±0	3	+2	5	1	±0	100	669		
Forskarutbildning	10	+7	17	-3	3	-4	28	+21	**	14	-19	**	10	±0	0	±0	17	-3	0	±0	100	29	

Tabell 7 (forts.)

Partival 2014

grupp	V	Δ	S	Δ	C	A	FP	Δ	M	Δ	KD	Δ	MP	Δ	SD	Δ	FI	ÖVR	Δ	Summa svarande	Antal S+MP				
Yrkesgruppsstillhörighet																									
Industriarbetare	11	+7	**	47	-4	4	+1	1	-1	16	-5	3	+1	1	-5	15	+6	**	2	0	-2	100	117	48	
Övriga arbetare	6	+1		43	-2	6	-1	2	-2	18	-2	3	-3	6	+1	15	+8	**	2	1	±0	100	272	49	
Lägre tjänstemän	6	-1		44	+4	7	±0	2	-5	**	16	-9	**	7	+1	11	+7	**	1	1	±0	100	190	51	
Medel tjänstemän	11	+5	**	28	+1	7	±0	9	±0	18	-10	**	6	-1	10	-4	**	4	0	-1	100	349	38		
Högre tjänstemän	6	+2		18	+3	**	8	±0	11	-2	**	6	+1	16	+6	3	+2	4	1	±0	100	322	33		
Företagare	5	-1		18	+2	7	+1	8	+7	**	33	-12	**	6	±0	11	+3	5	1	-4	100	124	24		
Jordbrukare	5	-4		0	-4	26	-5	11	+11	32	-3	5	-8	11	+7	11	+7	0	0	±0	100	19	11		
Studenter	10	+3		23	-6	7	+2	7	-2	17	±0	7	+3	12	-6	2	-5	12	1	-3	100	82	35		
Klasstillhörighet																									
Arbetarklass	7	+2		43	-4	**	5	-1	2	-2	18	-2	2	-2	4	-1	16	+8	**	2	0	100	413	47	
Medelklass	7	+1		26	+2	**	8	±0	8	-1	23	-11	**	11	+1	6	+4	**	4	1	±0	100	975	37	
Subjektiv klasstillhörighet																									
Arbetarfamilj	10	+3	**	47	±0	5	±0	2	-1	13	-7	**	3	±0	5	-2	13	+6	**	3	1	±0	100	575	53
Tjänstemannafamilj	7	+3	**	22	+1	8	±0	10	-3	**	23	-10	**	13	±0	5	+4	**	5	0	-1	100	539	35	
Högre tjänstemannafamilj	8	+5	**	18	+8	**	7	+1	13	+1	32	-18	**	11	+3	2	+1	5	0	-1	100	129	29		
Jordbrukarfamilj	5	+1		14	+3	20	11	**	4	±0	23	-11	**	14	+7	**	11	+9	**	0	0	±0	100	56	29
Egen företagare	3	±0		8	-3	10	-1	9	+4	43	-7	9	+2	3	-2	11	+8	3	1	-4	100	91	2		
Fackföreningstillhörighet																									
Förvänsarbetande, ej fackanslutna	3	-1		19	+5	**	8	-1	7	-1	32	-10	**	9	±0	10	+6	**	4	1	-2	100	289	28	
Samtliga LO-anslutna	7	-1		53	+1	4	±0	2	±0	10	-7	**	3	±0	4	-2	15	+8	**	2	0	100	267	57	
Samtliga TCO-anslutna	10	+4	**	29	-1	7	+1	7	-1	23	-8	**	4	-2	9	-3	5	+4	**	6	1	100	311	38	
Samtliga SACO-anslutna	11	+5	**	18	-1	9	-1	14	+2	15	-14	**	7	+2	19	±0	2	+2	6	0	±0	100	190	37	
Taxerad inkomst																									
15% lägsta inkomsterna	10	+5	**	23	-6	**	7	±0	5	-2	21	+1	3	-3	12	-4	**	8	+1	**	9	-2	100	231	35
15-35 percentilen	5	-3		39	+3	**	7	±0	5	±0	15	-9	**	11	+3	12	+7	**	1	-2	-3	**	100	339	50
35-65 percentilen	7	+3	**	38	-1	6	-1	4	-3	**	19	-6	**	8	±0	11	+7	**	3	-1	-2	**	100	586	45
65-85 percentilen	8	+2		30	+1	7	+1	6	-1	23	-12	**	4	±0	8	-1	9	+6	**	2	-1	100	439	38	
15% högsta inkomsterna	4	±0		19	+3	**	6	±0	10	-2	38	-9	**	8	+2	5	+3	**	2	0	-1	100	373	27	

Tabell 7 (forts.)

Partival 2014																												
grupp	V	Δ	S	Δ	C	Δ	FP	Δ	M	Δ	KD	Δ	MP	Δ	SD	Δ	FI	ÖVR	Δ	Summa	Antal S+MP svarande							
Anställningssektor 4																												
kategorier																												
Statlig sektor	10	+6	**	35	-4	**	2	-2	10	+1	17	-13	**	5	-3	12	+8	**	7	+6	**	2	±0	100	162	46		
Kommunal sektor	10	+2		36	+3		8	-1	5	-2	13	-6	**	3	-3	13	-1		9	+6	**	4	0	-1	100	313	49	
Landskommunal sektor	7	+1		37	+10	**	7	-5	7	-1	11	-15	**	9	+4	13	+1		5	+1		3	0	±0	100	94	50	
Privat sektor	6	+1		28	+1		8	+2	**	6	-1	27	-7	**	5	±0	7	-2	**	10	+5	**	4	1	-1	100	875	34
Arbetsmarknadsställning																												
Förvärvsarbete	7	+2	**	28	-3	**	7	±0	7	±0	23	-8	**	4	-1	10	+1		8	+4	**	4	1	±0	100	955	38	
Arbetslös	9	+1		37	-6		9	+8	2	-3	19	+7		0	-1	12	-3		9	-3		2	0	-3	100	43	49	
Sjukskrivningsfrekvens																												
Aldrig sjukskriven senaste året	8	+3	**	26	±0		6	-1	8	+1	23	-10	**	3	-2	12	+1		8	+4	**	5	0	-2	100	407	38	
Max en månads sjukskrivning per år	8	±0		31	±0		5	-2	5	-1	22	-4	**	6	+2	13	+1		6	+2		5	0	-2	100	212	43	
Mer än 1 månads sjukskrivning per år	9	±0		40	+5		5	+3	4	-3	18	-5		4	-2	7	-4		7	+2		5	2	±0	100	57	47	
Hyr/äger bostaden																												
Hyr bostaden	9	+2	**	36	±0		4	-2	5	±0	16	-5	**	2	±0	11	-4	**	10	+5	**	6	1	-2	100	242	46	
Äger bostaden	7	+2	**	29	+1		7	±0	7	-2	24	-8	**	6	-1	10	+2		7	+4	**	4	0	-1	100	713	38	

Kommentar: Procenttalen är skattningar av partiets röststöd i den aktuella gruppen i samband med 2014 års riksdagsval och de summerar till hundra procent radvis (FI ingår i tabellen men saknar differenser, då partiet inte kommit upp i mätbara andelar i tidigare val). Förändringstalen (+/-) avser förändringar i partiets andel av rösterna mellan 2010 och 2014 års val. Förändringarna har signifikansstats med hjälp av ett test för skillnad mellan två procenttal. Två stjärnor (**) betyder att skattningarna för partiets röststöd i den aktuella gruppen har förändrats signifikant mellan 2010 och 2014 (95 procents signifikansnivå, tvåsidigt test). Uppgifterna om bostadsort bygger på intervjuernas observationer av var undersökningspersonerna bor. Tre kategorier används: ren landsbygd, mindre tätort eller större tätort. Ur gruppen boende i stad eller större tätort har vi brutit ut personer boende i Stockholm, Göteborg eller Malmö. Uppgifter om utbildningsnivå bygger dels på den traditionella frågan om självrapporterad utbildningsnivå (överst i tabellen), dels på registeruppgifter om högst uppnådd utbildning (SUN). Grundnivå omfattar folkskola, grundskola och yrkesskola medan mellanivå omfattar real- och flickskola och 2/3/4-årigt gymnasium med eller utan examen. Universitet/högskolenivån omfattar personer som studerar/studerat på universitet eller högskola med eller utan examen. Notera att för en del undergrupper är antalet respondenter mycket få.

Källa: Valundersökningen 2014

Varför bytte väljarna parti?

I rapportens avslutande analyser gäller huvudfrågeställningen *varför* partibytarna valde att byta parti mellan 2010 och 2014 års val. Eftersom det finns så många olika väljarströmmar och så många potentiella förklaringar är det nödvändigt att begränsa analysen till de allra största flödena och till de mest klassiska förklaringar som har vunnit stöd i tidigare analyser av partibytan: valrörelsernas viktigaste sakfrågor.

I analysen har vi valt att använda samma sammanslagna data från Europaparlamentsvalundersökningen 2014 och Valundersökningen 2014 som vi tidigare använde för att upprätta bytarmatriser (se tabellerna 2, 3 och 4). Det representerar det största tillgängliga materialet där vi samtidigt har tillgång till en rad uppgifter om väljares attityder i sakfrågor. Vi har systematiskt och med hjälp av flera olika analysstrategier undersökt i vilken utsträckning benägenheten att byta parti samvarierar med väljarnas inställning till sammanlagt fjorton politiska förslag som fanns med i eftervalsenkäterna till de två stora valundersökningar som genomfördes under 2014. Huvudresultatet är att vänster-högerrelaterade sakfrågor som rör saker som skatter, offentliga sektorns storlek, nivåer på arbetslöshetsersättning, privatiserad sjukvård, restaurangmoms, stopplag för friskolor och skatteavdrag för hushållsnära tjänster och läxhjälp tenderar att ha ett finger med i spelet i snart sagt alla analyser av hur sakfrågor påverkar bytesbenägenhet. De partiväljare som åsiktsmässigt lutar åt vänster har en förhöjd benägenhet att byta till något av de partier som står närmast till vänster i partisystemet. Och bland partiväljare som åsiktsmässigt lutar åt höger i olika frågor finns en starkare tendens att byta till partier som står närmast till höger i partisystemet. Detta är det dominerande huvudmönstret. Men samtidigt har vi på känn att det var andra frågor än de klassiska vänster-högerfrågorna som hade betydelse för de väljarströmmar som diskuterats mest i eftervalsdebatten: frågor om jämställdhet och flyktingmottagning till exempel.

Det finns ett presentationstekniskt problem när det gäller att sammanfatta ett så stort antal analyser som det här är fråga om. Baserat på våra förväntningar om vilka sakfrågor som kan ha påverkat partiväljarnas benägenhet att byta parti har vi därför valt att göra ett urval av de mest illustrativa resultaten. De får tjäna som exempel på en typ av detaljerade analyser av partibytan som kan genomföras med hjälp av Valundersökningarna.

I tabell 8 redovisas en sådan analys vi genomfört för att få större klarhet om sambanden mellan sakfrågeåsikter och bytarenägenhet. I den här redovisningen har vi valt ut fyra politiska förslag som diskuterades flitigt i samband med valrörelsen 2014: "Sverige bör ta emot färre flyktingar", "Vinstutdelning ska inte tillåtas inom skattefinansierad vård, skola och omsorg", "Reservera en större del av föräldraförsäkringen till papporna" och "Höja skatten på bensin". Det handlar om indikatorer som i tur och ordning är tänkta att fånga upp betydelsen av flyktingdimensionen, offentligt-privatdimensionen, jämställdhetsdimensionen och den gröna dimensionen.

Den första raden med figurer i figur 7 redovisas hur sannolikheten att tillhöra bytarkategorierna M-M (stabila M-väljare), M-Allianspartier (bytare från M till CFPKD), M-SD (bytare från M till SD) samt M-S (bytare från M till S) påverkas av inställning till förslaget att "Sverige bör ta emot färre flyktingar". Den första figuren visar hur gruppen stabila M-väljare – de som valde att rösta på M i båda valen 2010 och 2014 – ställer sig till att ta emot färre flyktingar, vilket är att betrakta som ett slags "normalbild" för M-väljare som vi känner igen från många tidigare

analyser (se t ex Demker 2015). Resultaten för de stora väljarströmmar som lämnade M ger en tydlig illustration av att flyktingfrågan hade olika betydelse för olika grupper. Störst betydelse hade den för bytesbenägenhet till SD: Sannolikheten att byta från M till SD var klart större bland M-väljare med intensiva åsikter i frågan om flyktingmottagning (Sannerstedt 2015). De M-väljare som bytte till de andra Allianspartierna hade en relativt sett mer flyktingvänlig inställning och här kan man därför sluta sig till att det fanns andra sakfrågor som var mer centrala för bytesbenägenheten. Benägenheten att byta över blockgränsen till Socialdemokraterna tycks inte ha påverkats nämnvärt av olika inställning i flyktingfrågor.

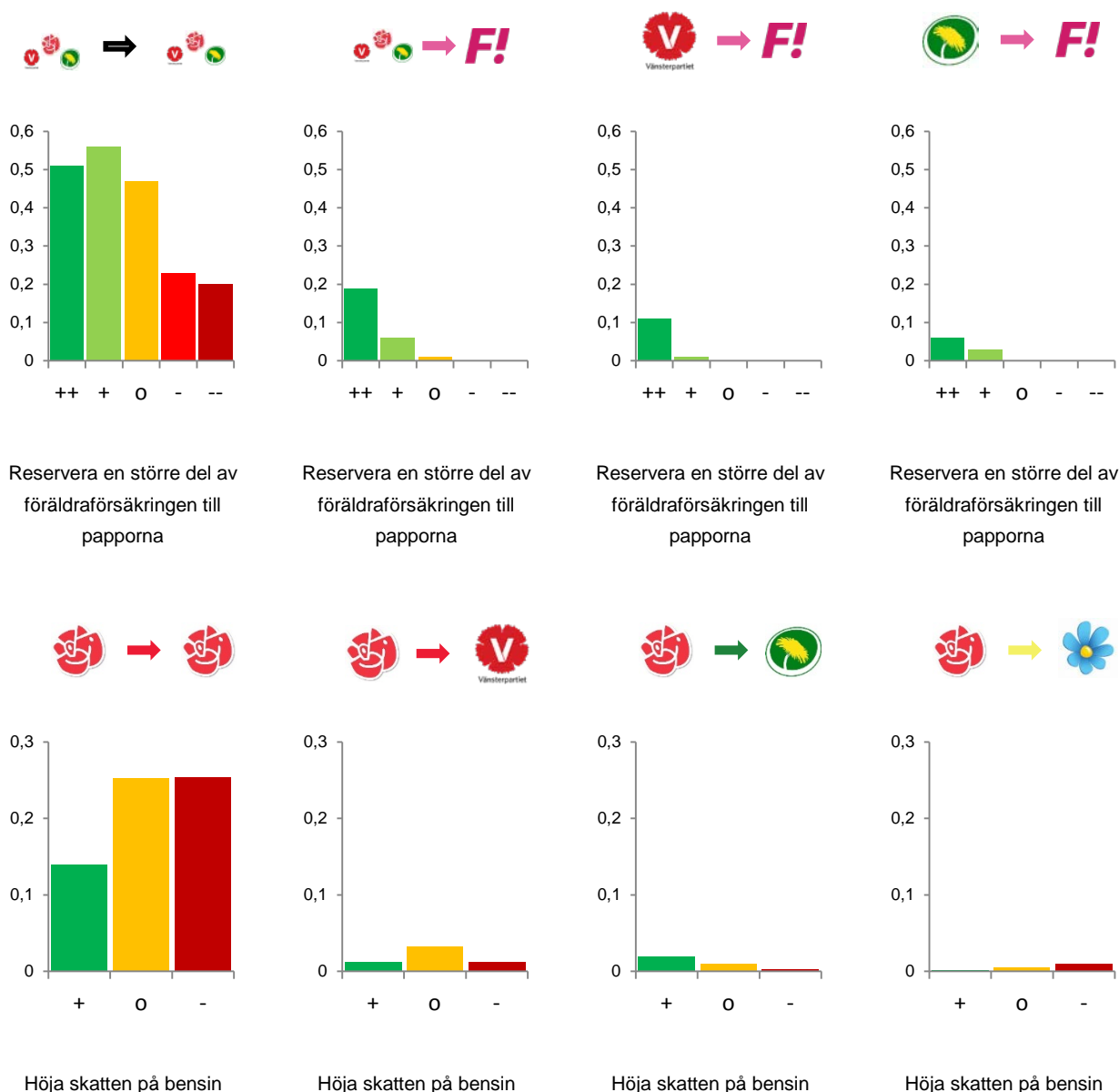
Socialdemokraterna led väljarförluster till såväl Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna mellan 2010-2014. Inställningen till förslaget om att inte tillåta vinstutdelning var ett mycket populärt förslag i hela valmanskåren, så också bland de Socialdemokrater som valde att hålla fast vid att rösta på S i 2014 års val. Även om det handlar om små och svåranalyserade strömmar visar den statistiska analysen att benägenheten att byta från S till V var signifikant större bland dem som tyckte allra bäst om förslaget ("mycket bra förslag") än bland dem som var något mer ljumna ("ganska dåligt förslag"). Vinsterna i välfärden hade betydelse för Socialdemokraternas tapp till Vänsterpartiet. Så var dock inte fallet när det gäller väljartapp till Miljöpartiet. Intressant nog finns det däremot ett tydligt samband mellan sakfrågeåsiikt och bytesbenägenhet från S till SD mellan 2010 och 2014 års val. Socialdemokrater med intensiva åsikter i frågan om vinstutdelning hade en kraftigt förhöjd benägenhet att rösta på SD jämfört med S-väljare med andra åsikter i frågan. Välfärdsmissnöje knutet till vinstutdelning – något som ofta betraktats som en fråga med tydlig vänsterprägel och som var Vänsterpartiets stora fokusfråga i valrörelsen 2014 – bidrog också till Sverigedemokraternas framgångar, inte enbart flyktingfrågorna.

Alla de tre rödgröna partierna – Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet – tappade väljare till Feministiskt initiativ under valrörelsen. Demografiskt handlade det till övervägande delen om högutbildade yngre kvinnor. Resultaten i figur 7 (tredje raden av figurer) visar att bytesbenägenheten från alla de rödgröna partierna var klart större i grupper som hade den mest intensiva positiva inställningen till förslaget om att reservera en större del av föräldraledigheten till papporna. Det bekräftar att jämställdhetsfrågor hade stor betydelse för byten till FI i 2014 års val.

Figur 7
Sannolikheten att tillhöra olika grupper av partibytare mellan 2010-2014 års val efter åsikt i fyra olika sakfrågor (proportioner).

Figure 7 The probability of belonging to different groups of party shifters between the elections 2010-2014 by opinion in four different campaign issues

Kommentar: Figureerna visar hur bytesbenägenheten (sannolikheten att tillhöra utvalda bytarkategorier) påverkas av inställning i sakfrågor hämtad från logistisk regressionsanalys där tillhörighet till bytargrupp är beroende variabel (0/1) och sakfrågeinställning oberoende variabel. Resultaten bygger på analyser av hela bytarmatrisen (n=3 150) och respondenternas inställning till fyra sakfrågeförslag som fanns med i eftervalsenkäten till Valundersökningen 2014 och Europaparlamentsvalundersökningen 2014. Frågan lyder: "Nedan finns ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem?". Sammanlagt presenterades sjutton olika förslag. Som svarsalternativ användes ++ "mycket bra förslag", + "ganska bra förslag", 0 "Varken bra eller dåligt förslag" – "ganska dåligt förslag" och -- "Mycket dåligt förslag". I figuren på den nedersta raden har de fem svarsalternativen kategoriserats i tre grupper (positiv-varken eller-negativ).

Källa: Valundersökningen 2014 och Europaparlamentsvalundersökningen 2014.

Socialdemokraterna tappade väljare till Miljöpartiet i 2014 års val. En hypotes är att de var de S-väljare med de mest intensiva gröna attityderna som lämnade. Vår analys av hur inställning till att höja skatten på bensin påverkar bytesbenägenheten bekräftar att det existerar en signifikant sådan effekt på bytesbenägenhet till

Miljöpartiet samtidigt som det inte existerar en liknande effekt för bytesbenägenheten S-V eller S-SD.

I det här sammanhanget har vi inte möjlighet att fortsätta analysera de närmare 100 kategorierna av möjliga partibyten tillsammans med de 14 sakfrågor. Men det finns ytterligare en viktig analys att genomföra och den handlar om de stora väljarströmmar som flödade från de borgerliga allianspartierna till de rödgröna partierna, i första hand Socialdemokraterna mellan 2010 och 2014. (Kom ihåg att utan dessa strömmar av tidigare Alliansväljare hade S inte kunnat nå samma röstetal som 2010.) Bland Alliansväljare som hade en vänsterlutande inställning i fördelningspolitiska frågor – som tyckte att förslaget att ”sänka skatterna” var ett relativt dåligt förslag – var klart mer benägna att byta till de rödgröna partierna mellan 2010 och 2014 års val.

Analyserna av bytesbenägenhet har i allt väsentligt bekräftat att svenska väljare låter ideologiska orienteringar och inställning i sakfrågor väga tungt i överväganden om att byta parti. Dessa tendenser är mest synliga i frågor där partibytarna håller mycket intensiva åsikter i sakfrågor som deras nya parti för fram som hjärtefrågor i valrörelsen.

Flytande väljare

En fungerande demokrati kräver rörliga väljare för att ”bevara en strukturell balans” (Blondel 1968). Såväl partier som väljare utvecklas och förändras över tid. Partier byter företrädare och utvecklar ny politik som anpassas till nya utmaningar och förändrade visioner om det goda samhället. Individuella väljare genomgår värderingsförändringar och ändrar uppfattningar i politiska frågor när de åldras, utbildar sig eller byter jobb. Det vore inte bra om det inte fanns fungerande mekanismer som underlättar för partier och att väljare kan hitta varandra i ett föränderligt politiskt landskap. Att identifiera vilka väljare som byter parti, hur många, vid vilka tidpunkter och varför är centralt fält inom demokratiforskningen. Om demokratins aktörer ges goda möjligheter att uttolka väljarströmmarnas betydelse rätt kan den representativa demokratin nå strukturell balans där rätt väljare hittat hem till rätt parti.

Narrativet om de allt rörligare svenska väljarna är kraftfullt och genomsyrar föreställningar om hur och varför partier agerar som de gör på väljararenan och även våra tolkningar och spekulationer av partiernas möjligheter att vinna väljare i samband med valen. I den här rapporten har vi kunnat visa att väljarrörligheten ändå, när allt kommer omkring, är starkt begränsad i omfattning, karaktär, tid och rum på ett sätt som gör den mer förutsebar och begriplig än vad ibland framställs. Väljarna rör sig i huvudsak mellan ideologiskt närstående grannpartier i den politiska rymden, en stor del av väljarrörligheten på individnivå tar ut varandra på den aggregerade nivån och det mesta av rörligheten är förlagd till mellanvalsperioder och inte intensiva valrörelser.

Vi har också kunnat visa att de flytande väljarna i allt lägre utsträckning passar in på den gamla beskrivningen att de är okunniga, ointresserade eller oinformerade. Moderna flytande väljare som byter parti mellan valen och under valrörelserna reagerar självständigt och begripligt på vad som händer i politiken och på förändringar i partiernas positionstaganden. De anpassar sig till den strategiska kontexten och läser av agenda, opinionsläge och koalitionspreferenser. Att byta parti i en viss riktning har blivit ett sätt att signalera preferenser till de politiska partierna och till det representativa demokratiska systemet. En noggrann och

systematisk kartläggning av hur, när och varför väljare flyter mellan partierna är en förutsättning för att vi ska lära oss att uttolka dessa signaler.

Fakta om statistiken

De svenska valundersökningarna är världens näst äldsta serie av nationella väljarbeteendeundersökningar. Valundersökningarna i samband med Europaparlamentsvalet och riksdagsvalet 2014 utgör den 28:e och 29:e undersökningarna i serien. Sedan 1960 genomförs undersökningarna i samarbete mellan Statistiska centralbyrån och Valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Resultaten från undersökningarna analyseras flitigt av forskare i Sverige och internationellt och utgör den viktigaste källan till kunskap om hur svenskt väljarbeteende utvecklas över tid och i relation till andra länders väljare. Varje studie genererar ett stort antal uppsatser, rapporter, artiklar, bokkapitel och böcker (se www.valforskning.pol.gu.se).

Europaparlamentsvalundersökningen 2014 genomfördes som en postenkät med möjlighet att svara på webben och med telefonintervjuer som uppföljning till ett slumpmässigt befolkningsurval på 5 400 röstberättigade svenska medborgare 18-80 år. Fältperioden för eftervalsundersökningen pågick mellan den 26 maj och 17 augusti. Till hela urvalet sändes en uppföljningsenkät efter riksdagsvalet den 14 september. Svarefrekvensen för undersökningen var 51,4 procent. En jämförelse med det officiella valresultatet visar ett medelfel per parti (10 kategorier) på 1,02 procentenheter (Oleskog Tryggvason & Hedberg 2015).

Valundersökningen 2014 genomfördes som en kombinerad besök- och telefonintervjuundersökning till ett urval på 3 997 röstberättigade svenska medborgare 18-80 år. Fältperioden pågick mellan den 18 augusti och 17 november. Knappt hälften av intervjuerna genomfördes före valet den 14 september och till denna grupp sändes en uppföljningsenkät efter valet. Svarefrekvensen för undersökningen var 55,8 procent. En jämförelse med det officiella valresultatet visar ett medelfel per parti (9 kategorier) på 0,92 procentenheter (Oleskog Tryggvason & Hedberg 2015).

Referenser

- Bengtsson, Åsa, Kasper M Hansen, Hanne-Marthe Narud, Olafur Hardarson & Henrik Oscarsson (2013). *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. London, ECPR Press.
- Berelson, Bernard, Paul F Lazarsfeld & William N Mcphee (1954). *Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago, University of Chicago Press.
- Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson, Maria Oskarson & Henrik Oscarsson, Red. (2015). *Fragment. SOM-rapport 63*. Fragment. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Blondel, Jean (1968). "Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies." *Canadian journal of political science* 1(2): 180-203.
- Boije, Edvin, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (2015). Consideration Ses for Party Choice: Size, Content, Stability, and Relevance. *Swedish National Election Studies working paper series*. Oscarsson, Henrik. University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Boyd, Richard W (1986). "Electoral Change and the Floating Voter: The Reagan Elections." *Political Behavior* 8(3): 230-244.
- Brady, Henry E. & Richard Johnston (2006). *Capturing campaign effects*. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller & Donald E. Stokes (1960). *The American Voter*. New York, Wiley.
- Dalton, Russell (2013). *The apartisan American. Dealignment and changing electoral politics*. Thousand Oaks, CQ Press.
- Dassonneville, Ruth, André Blais & Yves Dejaeghere (2015). "Staying With the Party, Switching or Exiting? A Comparative Analysis of Determinants of Party Switching and Abstaining." *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25(3): 387-405.
- Demker, Marie (2015). Mobilisering kring migration förändrar det svenska partisystemet. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment. SOM-rapport 63*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York, Harper & Row.
- Ekengren, Ann-Marie & Henrik Oscarsson (2015). "Ett liv efter Nya Moderaterna?" *Statsvetenskaplig tidskrift* 117(2): 153-168.
- Erlingsson, Gissur Ó & Henrik Oscarsson (2015). Röstdelning i Sverige 1988-2014. Politikens lokala dimension. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment. SOM-rapport 63*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Farrell, David M. & Rüdiger Schmitt-Beck, Red. (2002). *Do political campaigns matter? Campaign effects in elections and referendums*. London, Routledge.
- Fredén, Annika & Henrik Oscarsson (2015). Skäl att rösta strategiskt i riksdagsval. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment. SOM-rapport 63*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Hillygus, D. Sunshine (2010). Campaign effects on vote choice. I Leighley, Jan E., Red. (2010). *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior*. New York, Oxford University Press.
- Holmberg, Sören, Per Näsman & Torbjörn Gustafsson (2014). Valu 2014. Sveriges televisions vallokalundersökning. . television, Sveriges. Sveriges nationella datajänst (SND) www.snd.se

- Holmberg, Sören & Henrik Oscarsson (2004). *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm, Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören & Henrik Oscarsson (2015). *Swedish Voting Behavior*. . University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Hooghe, Lisbet, Gary Marks & Carole J Wilson (2002). "Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration." Comparative Political Studies 35(8): 965-989.
- Key, Valdimer. O. (1966). *The Responsible Electorate. Rationality in Presidential Voting 1936-1960*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Lazarsfeld, Paul. F., Bernard Berelson & H Gaudet (1944). *The People's Choice*. New York, Columbia University Press.
- Miller, Warren E & Merrill J Shanks (1996). *The New American Voter*. Cambridge, Harvard University Press.
- Norris, P., J. Curtice, D. Sanders, M. Scammell & H.A. Semetko (1999). *On message. Communicating the campaign*. London, Sage.
- Oleskog Tryggvason, Per & Per Hedberg (2015). Swedish national election studies program method report: Super election edition. Swedish National Election Studies Working paper series 2015:01. Oscarsson, Henrik. University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Oscarsson, Henrik (2013). Väljarnas valrörelser. I Strömbäck, Jesper & Lars Nord, Red. (2013). *Kampen om opinionen*. Stockholm, SNS.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2008). *Regeringsskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm, Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2013). *Nya svenska väljare*. Stockholm, Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016). Issue Voting Structured by Left-Right Ideology. I Pierre, Jon, Red. (2016). *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. London, Oxford university press.
- Persson, Mikael & Henrik Oscarsson (2010). Unga väljare i Sverige 1956-2006. (2010). *Fokus 10. En analys av ungas inflytande*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Rose, Richard & Ian Mcallister (1986). *Voters begin to choose : from closed-class to open elections in Britain*. London, Sage.
- Sannerstedt, Anders (2015). Hur extrema är Sverigedemokraterna? I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment. SOM-rapport 63*. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Särilvik, Bo & Ivor Crewe (1983). *Decade of Dealignment. The Conservative Victory of 1979 and Electoral Trends in the 1970s*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Vreese, C. H. De (2007). *Dynamics of referendum campaigns : an international perspective*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Wängnerud, Lena (1993). Politiska partier är något man kan älska och lita på. Om partiidentifikationens uppkomst. Arbetsrapport. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Zelle, C. (1995). "SOCIAL DEALIGNMENT VERSUS POLITICAL FRUSTRATION - CONTRASTING EXPLANATIONS OF THE FLOATING VOTE IN GERMANY." EUROPEAN JOURNAL OF POLITICAL RESEARCH 27(3): 319-345.

In English

Summary

Voter volatility is on the rise in Sweden. The growing proportion of late deciders, split ticket voters and party switchers between elections and during election campaigns in the past decades is among the most well documented trends in Swedish social science. The account of an increasingly volatile electorate underpins popular ideas of voting behaviour and fuels speculation about its effects on parties, campaigns, and democracy.

However, modern floating voters do not match up with the traditional characteristics of an uninformed, disengaged, and versatile floating voter. Today, many well-educated and politically knowledgeable floating voters switch parties in order to signal important preferences to the democratic system. Because of this, it is important to map out when, how, and why voters decide to switch parties. In depth studies of the nature of electoral volatility is a key to a better understanding of political change in Sweden.

This report presents new in depth analyses of electoral volatility based on the series of national election studies conducted since the 1950s in collaboration between Statistics Sweden and the Swedish National Election Studies Program in the Department of Political Science at the University of Gothenburg. Results show that the increasing voter volatility is highly constrained by ideology, time and space in ways that make it more predictable and rational than conventional wisdom suggests. Most of the individual level volatility takes place long before election campaigns even start, and occurs during the intervals between elections. Voters mainly move between the parties that are nearby each other on the right-left scale.

A note of thanks

We would like to express appreciation to our survey respondents – the people, enterprises, government authorities and other institutions of Sweden – with whose cooperation Statistics Sweden is able to provide reliable and timely statistical information meeting the current needs of our modern society.

List of tables

Table 1. Proportion of party switchers among voters with varying party attachment, Swedish general elections 1973-2014 (Per cent).....	10
Table 2. Origins of party voters 2014. Proportions of party voters in 2010 by party vote in 2014 (per cent).....	14
Table 3. Where did the 2010 party voters come from? Proportions of party voters in 2014 by party vote in 2010 (Per cent).....	15
Table 4. Net gains and losses for the parties 2010-2014 (thousands of voters).....	19
Table 5 Which voters switch parties when and to what party? Proportion of stable voters, party switchers within blocs, party switchers between blocs and party switchers to/from other parties among voters that decide the party choice early, during the election campaign or during the last week before the election, all voters 2006, 2010 and 2014, and in various groups of voters 2014 (Per cent).....	23
Table 6 Analysis of combinations of party choice at t1, vote intention at t2 and final party choice at t2. Proportion of stable voters, voters with "cold feet", early party switchers, late party switchers and floating party switchers at Swedish general elections 1976-2014 (Per cent).....	29
Table 7 Party vote in the 2014 general election, and aggregated change in support since 2010, among different voter groups (Per cent, percentage points).....	39

List of graphs

Figure 1.a. Proportion of party attached voters and Alford's index of class voting 1956-2014 (Percent, Alford's index).....	8
Figure 1.b. Proportions of party switchers between elections, party switchers during election campaigns, late deciders, and split ticket voters at Swedish general elections 1960-2014 (Per cent).....	8
Figure 2. Voters' perceptions of party positions along the left-right dimension 1979-2014 (means).....	12
Figure 3. Proportion of party switchers within blocs, party switchers between blocs, and party switchers to/from other parties 1956-2014 (Per cent).....	17
Figure 4. Individual level three election volatility in Swedish general elections. Proportion of voters voting for the same/different parties at three consecutive elections 1976-2014 (Per cent).....	27
Figure 5. Net gains and losses for the parties during Swedish election campaigns 1968-2014: A comparison of vote intention before election with post-election recall data (Percentage points).....	31
Figure 6. Opinion poll results for the Conservative party and the Sweden Democrats in the election period 2010-2014 according to polls from SCB, Novus, Ipsos, Sifo, and Demoskop (Per cent).....	37
Figure 7 The probability of belonging to different groups of party shifters between the elections 2010-2014 by opinion in four different campaign issues	45

List of terms

	<i>Partinamn</i>
M	Moderata samlingspartiet
C	Centerpartiet
FP	Folkpartiet liberalerna
KD	Kristdemokraterna
MP	Miljöpartiet de Gröna
S	Socialdemokraterna
V	Vänsterpartiet
SD	Sverigedemokraterna
övr	Övriga partier

	<i>Party names</i>
	The Moderate Party
	The Centre Party
	The Liberal Party
	The Christian Democratic Party
	The Green Party
	The Social Democratic Party
	The Left Party
	The Sweden Democrats
	Other parties

A		Rörlighet	Mobility
Antal	Number	Röstande	Voters
		Röstberättigade	Eligible voters
F		Röster	Votes
Förtroende	Confidence		
H		S	
Höger	Right	Samtliga	Total
		Sjukvård	Medical care
K		Skala	Scale
Kvinnor	Women	Skifte	Change
Kön	Sex	Sysselsättning	Employment
M		V	
Mobilisering	Mobilisation	Val	Election
Misstro	Distrust	Valdeltagande	Election participation
Män	Men	Valmyndigheten	The Election Authority
O		Valrörelse	Election campaign
Ogiltig	Invalid	Väljare	Voter
Opinion	Opinion	Vänster	Left
P		Å	
Partiledare	Party leader	Ålder	Age
Procent	Percent	Åsikt	Opinion
Position	Position		
R			
Regering	Government		

Flytande väljare

Rapporten Flytande väljare är den tjugoförsta rapporten i SCB:s rapportserie Demokratistatistik. Sedan 1956 har SCB, i samarbete med statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet genomfört väljarundersökningar i samband med val till riksdag, Europaparlament och vid folkomröstningar. Denna rapport baseras på undersökningar som genomfördes i samband med riksdagsvalet och Europaparlamentsvalet 2014. I rapporten studeras hur de växande väljarströmmarna rör sig mellan olika partier och motiven bakom.

Rapporten har skrivits av Henrik Oscarsson vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

ISSN 1654-5656 (Online)
ISSN 1652-6945 (Print)
ISBN 978-91-618-1635-4 (Print)

All officiell statistik finns på: **www.scb.se**
Statistikservice: tfn 08-506 948 01

All official statistics can be found at: **www.scb.se**
Statistics service, phone +46 8 506 948 01